

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Запорізький національний технічний університет

ТЕКСТИ (конспект) лекцій з дисципліни

з дисципліни

“Соціальне страхування”

для здобувачів спеціальності 072 «Фінанси, банківська справа та
страхування» всіх форм навчання

2018

Тексти (конспект) лекцій з дисципліни “Соціальне страхування” для здобувачів спеціальності 072 «Фінанси, банківська справа та страхування» всіх форм навчання. / Укл. Т.О. Олійник, Н.О. Чередниченко – Запоріжжя: ЗНТУ, 2018.- 84 с.

Укладачі: Т.О. Олійник, к.е.н., доц
Н.О. Чередниченко, ст. викладач

Рецензент: В.Г.Бабенко-Левада, к.е.н, доц.

Відповідальний за випуск: Н.О. Чередниченко, ст. викладач

Затверджено
на засіданні кафедри

Протокол № 1 від 27.08.2018р.

ЗМІСТ

ВСТУП	4
ТЕМА 1. Сутність, принципи й роль соціального страхування	6
ТЕМА 2. Державне регулювання соціального страхування	12
ТЕМА 3. Напрямки вдосконалення соціального страхування в Україні	16
ТЕМА 4. Страхування від нещасних випадків на виробництві та професійного захворювання	20
ТЕМА 5. Страхування тимчасової втрати працездатності	32
ТЕМА 6. Страхування на випадок безробіття	46
ТЕМА 7. Медичне страхування	51
ТЕМА 8. Пенсійне страхування	56
ТЕМА 9. Недержавне соціальне страхування	68
ТЕМА 10. Зарубіжний досвід у сфері соціального страхування	75
СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ	79

ВСТУП

Дисципліна “Соціальне страхування” відноситься до циклу професійно орієнтованих дисциплін. Вона вивчає теоретичні основи діяльності суб’єктів системи соціального страхування, а також функції, особливості організації та здійснення окремих видів соціального страхування в Україні.

Мета : формування системи базових знань з питань соціального забезпечення громадян через механізм соціального страхування, надання знань, необхідних для опанування механізму організації та фінансового забезпечення соціального страхування. Це необхідно майбутньому спеціалісту, щоб оволодіти практикою використання фінансових інструментів, а також уміти оцінювати й аналізувати соціальну політику, що проводиться в країні.

Завдання: вивчення сутності та ролі соціального страхування; управління діяльністю фондів соціального страхування; умов страхування на випадок втрати працездатності та безробіття, медичного та пенсійного страхування, страхування від нещасних випадків на виробництві та професійних захворювань; набуття вмінь розрахунків матеріального забезпечення та фінансування соціальних послуг.

Предмет: фінансові відносини, що виникають у процесі формування і використання фондів соціального страхування.

Після вивчення дисципліни студенти повинні оволодіти певними компетенціями, які необхідні висококваліфікованому фахівцю, а саме:

— здатність отримувати, аналізувати та систематизувати інформацію з базових питань програмного матеріалу навчальної дисципліни з різних джерел (монографій, статистичних щорічників, наукових статей, Інтернет тощо), ефективно організовувати свій робочий час.

— здатність здійснювати ефективні міжособистісні комунікації, удосконалювати емоційні здібності як інструмент розвитку у фахівців навичок управління на індивідуальному, міжособистісному та групових рівнях.

- здатність застосовувати знання з теорії організаційної культури у професійній діяльності в сучасних організаціях як відкритих соціокультурних системах.
- розуміння процесів, що відбуваються у системі соціального страхування в умовах ринкової економіки;
- знання закономірностей та особливостей соціальної політики держави; функцій та ролі фондів соціального страхування в системі державного соціального забезпечення;
- знання основних елементів соціального страхування;
- вміння розраховувати на основі даних офіційної статистики такі показники, як коефіцієнт заміщення, розмір внесків на соціальне страхування, розмір соціальних виплат, коефіцієнт страхового стажу, коефіцієнт заробітної плати, вплив рівня інфляції на розмір соціальних виплат.

ТЕМА 1. СУТНІСТЬ, ПРИНЦИПИ І РОЛЬ СОЦІАЛЬНОГО СТРАХУВАННЯ

План лекції

- 1.1. Сутність соціального страхування.
- 1.2. Функції соціального страхування.
- 1.3. Класифікація соціального страхування.
- 1.4. Принципи загальнообов'язкового державного соціального страхування.
- 1.5. Зародження соціального страхування в Україні.

1.1. Сутність соціального страхування

Виникнення елементів, а згодом і системи соціального страхування об'єктивно зумовлено розвитком ринкових трудових відносин.

Соціальне страхування — це сукупність усіх форм і видів страхування, які мають на меті забезпечення широких мас населення на випадок різних соціальних ризиків.

Ризик має суспільно-соціальний характер, оскільки визначається соціальними умовами та не залежить від кожної окремої людини. Ризик — це небезпека виникнення непередбачуваних витрат у зв'язку з випадковими обставинами економічної діяльності.

Поняття соціального страхового ризику — одне з ключових у теорії соціального страхування. Під ним у ст. 11 «Основ законодавства України про загальнообов'язкове державне соціальне страхування» від 14.01.1998 р., № 16/98-ВР розуміють обставини, внаслідок яких громадяни та члени їх сімей можуть втратити тимчасово або назавжди засоби до існування та потребують матеріальної підтримки або соціальних послуг за загальнообов'язковим державним соціальним страхуванням. Соціальні ризики у широкому трактуванні виступають як підстава для соціального захисту.

Ознаками соціального страхування, які одночасно характеризують його відмінність від соціального забезпечення та окреслюють перспективи його подальшого розвитку є:

- виконання функції не тільки компенсації соціального ризику, а й запобігання несприятливим наслідкам ризикової ситуації;
- передбачення соціально-економічного ризику;
- кінцева тривалість ризикової ситуації та інше.
- Система соціального страхування має дві складові:
- відновлення та збереження працездатності робітників;
- гарантування матеріального забезпечення громадян, що втратили працездатність або її не мали, шляхом надання соціальних послуг.

Соціальні послуги — комплекс правових, економічних, психологічних, освітніх, медичних, реабілітаційних та інших заходів, спрямованих на окремі соціальні групи чи індивідів, які перебувають у складних життєвих обставинах та потребують сторонньої допомоги, з метою поліпшення або відтворення їх життєдіяльності, соціальної адаптації та повернення до повноцінного життя.

1.2. Функції соціального страхування

Функції соціального страхування:

- формування грошових фондів, з яких покриваються витрати, пов'язані з життєдіяльністю непрацездатних і осіб, що з огляду на обставини не беруть участі в трудовому процесі;
- забезпечення потрібної структури трудових ресурсів;
- зменшення розриву в рівнях матеріального забезпечення працюючих і непрацюючих (безробітні, інваліди) громадян;
- сприяння вирівнюванню життєвого рівня різних соціальних груп населення, не залучених до трудового процесу;
- захисна функція – це підтримка сформованого матеріального рівня застрахованого, якщо звичайне джерело доходу стає для нього недоступним;
- компенсаційна функція – це відшкодування збитку з втрати працездатності та збитку здоров'я за допомогою матеріального відшкодування втрати заробітку, а також оплати послуг у зв'язку з лікуванням і реабілітацією;
- відтворювальна функція – це забезпечення застрахованим (і членам їхніх родин) покриття усіх витрат, достатніх для нормального протікання відтворювального циклу, що охоплює практично весь

життєвий цикл, у випадку хвороби, старості, інвалідності, безробіття, вагітності;

— перерозподільча функція – це вплив на суспільний розподіл і перерозподіл: соціальні виплати збільшують частку вартості, що направляється на споживання застрахованим; це полягає в поділі матеріальної відповідальності за соціальні ризики між усіма застрахованими, роботодавцями і державою;

— стабілізуюча функція – це узгодження інтересів соціальних суб'єктів з ряду принципових для життєдіяльності найманих робітників питань.

1.3. Класифікація соціального страхування

В Україні ст. 4 «Основами законодавства України про загальнообов'язкове державне соціальне страхування» залежно від страхового випадку передбачено такі види загальнообов'язкового державного соціального страхування:

— пенсійне страхування (у грудні 1990 року, згідно з Постановою Ради Міністрів УРСР та Ради Федерації незалежних профспілок України було утворено Українське республіканське відділення Пенсійного фонду СРСР, від якого веде свою історію Пенсійний фонд України);

— страхування у зв'язку з тимчасовою втратою працездатності та витратами, зумовленими похованням (Фонд соціального страхування з тимчасової втрати працездатності створений відповідно до Закону України «Про загальнообов'язкове державне соціальне страхування у зв'язку з тимчасовою втратою працездатності та витратами, зумовленими похованням» і є правонаступником Фонду соціального страхування України);

— медичне страхування (вид особистого страхування на випадок втрати здоров'я від хвороби або внаслідок нещасного випадку. Воно застосовується з метою мобілізації та ефективного використання коштів на покриття витрат на медичне обслуговування страхувальників);

— страхування від нещасного випадку на виробництві та професійного захворювання, які спричинили втрату працездатності (Фонд був створений протягом 2000 року, а система

загальнообов'язкового державного соціального страхування базується на вимогах Європейського кодексу соціального забезпечення (1964 р.) та рекомендаціях Міжнародної організації праці № 67 (1944 р.);

— страхування на випадок безробіття (Фонд створений у 2000 році. За час дії Фонду створено систему соціального партнерства та надійну систему соціального захисту населення від безробіття на страхових засадах, яка відповідає європейським стандартам соціального захисту населення від безробіття та має переконливі переваги запровадження страхової системи);

— інші види страхування, передбачені законами України.

1.4. Принципи загальнообов'язкового державного соціального страхування

Статтею 5 «Основ законодавства України про загальнообов'язкове державне соціальне страхування» передбачені такі принципи соціального страхування:

— законодавче визначення умов і порядку здійснення загальнообов'язкового державного соціального страхування;

— обов'язковість страхування осіб, які працюють на умовах трудового договору (контракту) та інших підставах, передбачених законодавством про працю, та осіб, які забезпечують себе роботою самостійно (члени творчих спілок, творчі працівники, які не є членами творчих спілок), громадян – суб'єктів підприємницької діяльності;

— надання права отримання виплат за загальнообов'язковим державним соціальним страхуванням особам, зайнятим підприємницькою, творчою діяльністю тощо;

— обов'язковість фінансування страховими фондами (установами) витрат, пов'язаних із наданням матеріального забезпечення та соціальних послуг, у обсягах, передбачених законами з окремих видів загальнообов'язкового соціального страхування;

— солідарність та субсидування;

— державні гарантії реалізації застрахованими громадянами своїх прав;

— забезпечення рівня життя, не нижчого за прожитковий мінімум, встановлений законом, шляхом надання пенсій, інших видів соціальних виплат та допомоги, які є основним джерелом існування;

— цільове використання коштів загальнообов'язкового державного соціального страхування;

— паритетність представників усіх суб'єктів загальнообов'язкового державного соціального страхування в управлінні загальнообов'язковим державним соціальним страхуванням.

1.5. Зародження соціального страхування в Україні

Зародження страхування в Україні припадає на 90-ті роки XIX століття, коли в південному регіоні у 1899 році почало діяти Одеське товариство взаємного страхування фабрикантів та ремісників від нещасних випадків з їх робітниками та службовцями.

У 1903 році був прийнятий закон про винагороду робітників і службовців, що потерпіли від нещасних випадків на виробництві. Цей закон започаткував підвалини страхування працівників на випадок травм і захворювань.

З 1933 року соціальне страхування почало перетворюватись у соціальне забезпечення, що було притаманне країні з державною формою власності.

В 1956 році був прийнятий Закон СРСР «Про державні пенсії», який закріпив існуючу на той час нерівність у соціальному забезпеченні робітників і службовців, з одного боку, і колгоспників – з іншого. Крім того, цей закон відокремив пенсійне забезпечення від державного соціального страхування, що можна прослідкувати за ознакою методів їх фінансування.

З набуттям незалежності України в 1993 році була розроблена та прийнята Концепція соціального забезпечення України, якою передбачалося реформування соціального захисту працюючого населення, зокрема, запровадження соціального страхування.

1998 рік — прийняття Закону України «Основи законодавства України про загальнообов'язкове державне соціальне страхування». Цим самим було відкрито шлях для розробки законопроектів з окремих видів соціального страхування.

1999-2000 р. — прийняття законів відповідно до Основ законодавства України із загальнообов'язкового державного соціального страхування. Верховною Радою України були прийняті

Закони України «Про загальнообов'язкове державне соціальне страхування від нещасного випадку на виробництві та професійного захворювання, які спричинили втрату працездатності», «Про загальнообов'язкове державне соціальне страхування на випадок безробіття», «Про загальнообов'язкове державне соціальне страхування у зв'язку з тимчасовою втратою працездатності та витратами, зумовленими народженням та похованням».

Таким чином, в Україні було створено законодавчі умови для становлення системи загальнообов'язкового державного соціального страхування, яка базується на вимогах Європейського кодексу соціального забезпечення (1964 року) та рекомендаціях Міжнародної Організації Праці № 67 (1944 рік).

2001 рік — впровадження державного соціального страхування. Відповідно до прийнятих законів, у 2001 році запроваджено три види загальнообов'язкового державного соціального страхування: на випадок безробіття; у зв'язку з тимчасовою втратою працездатності та витратами, зумовленими народженням і похованням; від нещасного випадку на виробництві та професійного захворювання, які спричинили втрату працездатності.

2002—2010 рр. — удосконалення законодавства з загальнообов'язкового державного соціального страхування, впровадження пенсійного та розробка основ медичного соціального страхування.

ТЕМА 2. ДЕРЖАВНЕ РЕГУЛЮВАННЯ СОЦІАЛЬНОГО СТРАХУВАННЯ

План лекції

2.1. Правове забезпечення страхування в Україні.

2.2. Мета, причини, етапи реформи сучасної системи соціального забезпечення.

2.3. Органи нагляду та контролю в системі державного пенсійного страхування.

2.1. Правове забезпечення страхування в Україні

Правове забезпечення страхування становлять законодавчі та нормативні акти, що регулюють страхову діяльність як у цілому, так і за окремими її напрямками.

Система правового регулювання страхової діяльності містить норми, визначені: Конституцією України; міжнародними угодами, які підписала й ратифікувала Україна; Цивільним кодексом України; Законами та постановами Верховної Ради України; Указами та розпорядженнями Президента України; декретами, постановами та розпорядженнями Уряду України; нормативними актами (інструкції, методики, положення, накази), які ухвалено міністерствами, відомствами, центральними органами виконавчої влади та зареєстровано в Міністерстві юстиції України; нормативними актами органу, який згідно із законодавством України здійснює нагляд за страховою діяльністю; нормативними актами органів місцевої виконавчої влади у випадках, коли окремі питання регулювання страхової діяльності було делеговано цим органам за рішенням Президента або Уряду України; окремими нормативними актами колишнього Радянського Союзу та УРСР, які не було відмінено законодавством незалежної України.

У колишньому Радянському Союзі не було базового закону, який регулював би порядок здійснення страхової діяльності. Оскільки страхову діяльність здійснювали виключно установи Держстраху та Індержстраху, що не мали повністю самостійного статусу, то не було потреби визначати законодавчі норми стосовно прав та обов'язків цих

суб'єктів. Окремі аспекти страхової діяльності регулювалися Постановами ЦК КПРС та Ради Міністрів СРСР, нормативними документами Держстраху СРСР та Укрдержстраху.

Протягом 1992-1993 років у більшості незалежних держав, які утворилися після розпаду колишнього СРСР, було ухвалено законодавчі акти з питань страхування.

З розвитком ринкової економіки в Україні постала потреба ухвалити законодавчий акт, який повністю врегулював би як понятійний апарат, так і порядок здійснення страхової діяльності (давно застосовуваний у розвинених країнах).

7.03.1996 року Верховна Рада України ухвалила Закон України «Про страхування», який є головним законодавчим актом у цій галузі в нашій державі.

2.2. Мета, причини, етапи реформи сучасної системи соціального забезпечення

Україна відстає від країн пострадянського простору з проведення пенсійних реформ і створення адекватної до ринкових умов системи соціального захисту громадян, які втратили працездатність. Цьому сприяють такі **причини**:

- низький розмір пенсій переважної більшості пенсіонерів і нерівні умови пенсійного забезпечення;
- пенсійні видатки зростають випереджальними темпами порівняно з можливостями економіки щодо їх забезпечення;
- високі пенсійні зобов'язання відволікають ресурси економіки від цілей розвитку, ставлять під загрозу виконання державою своїх функцій.

Метою реформи пенсійної системи є посилення соціального захисту осіб, які втратили працездатність, забезпечення гідного рівня їх життя в результаті стійкого розвитку пенсійної системи.

Етапи пенсійної реформи:

I етап (до кінця 2010 року): запровадження фіксованого розміру пенсійного внеску для суб'єктів підприємницької діяльності, які працюють за спрощеною системою оподаткування; розробка системи інформування громадян про страховий стаж і коефіцієнт заробітної плати; обмеження максимальних пенсій; уточнення умов

запровадження II рівня пенсійної системи, здійснення організаційно-підготовчої роботи.

II етап (до кінця 2012 року): створення стимулів для пізнішого виходу на пенсію й збільшення мінімальної тривалості страхового стажу для одержання пенсії за віком; удосконалення порядку призначення й індексації пенсій; скасування необґрунтованих пільг щодо дострокового виходу на пенсію й за сплати внесків; початок поступового вирівнювання пенсійного віку жінок і чоловіків; запровадження єдиного соціального внеску; поступовий перерозподіл ставки внеску на пенсійне страхування від роботодавця до працівника; підвищення ефективності нагляду за накопичувальними пенсійними фондами; запровадження накопичувальної системи загальнообов'язкового державного пенсійного страхування; запровадження обов'язкових корпоративних пенсійних схем для фінансування дострокових і спеціальних пенсій для особливих категорій професій, пов'язаних з ризиком для життя.

III етап (до кінця 2014 року): диверсифікованість схем приватного пенсійного страхування, його економічне стимулювання, запровадження програм спільного інвестування тощо.

2.3. Органи нагляду та контролю в системі державного соціального страхування

Метою державного регулювання та нагляду у сфері загальнообов'язкового державного пенсійного страхування є:

- проведення єдиної та ефективної державної політики у цій сфері;
- забезпечення реалізації прав громадян на загальнообов'язкове державне пенсійне страхування;
- створення умов для ефективного функціонування та розвитку системи загальнообов'язкового державного пенсійного страхування;
- забезпечення дотримання суб'єктами системи загальнообов'язкового державного пенсійного страхування вимог законів, інших нормативно-правових актів, що регулюють відносини у сфері загальнообов'язкового державного пенсійного страхування;

— адаптація системи загальнообов'язкового державного пенсійного страхування до міжнародних стандартів.

Відповідно до статті 59 Закону України «Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування» від 9.07.2003 р., № 1058-IV **управління Пенсійним фондом** здійснюється представниками держави, застрахованих осіб та роботодавців на основі паритетності. Органами управління Пенсійного фонду є правління та виконавча дирекція Пенсійного фонду.

Наглядова рада Пенсійного фонду за статтею 65 Закону України «Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування» створюється з метою здійснення контролю за виконанням Пенсійним фондом законодавства про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування, статутних завдань та цільового використання коштів Пенсійного фонду.

ТЕМА 3. НАПРЯМКИ ВДОСКОНАЛЕННЯ СОЦІАЛЬНОГО СТРАХУВАННЯ

План лекції

- 3.1. Впровадження єдиного соціального внеску.
- 3.2. Особливості розвитку державної системи страхового фонду документації.
- 3.3. Реформування системи пенсійного забезпечення.
- 3.4. Впровадження державних соціальних стандартів у сфері медичного обслуговування.

3.1. Впровадження єдиного соціального внеску

Законом України «Про збір та облік єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування» від 08.07.2010 р. № 2464-VI, що набуває чинності 1 січня 2011 року, за винятком окремих положень щодо свідомств застрахованих осіб, які набувають чинності з 1 січня 2014 року, встановлено порядок справляння єдиного страхового внеску замість існуючих сьогодні чотирьох – до ПФУ та ФСС.

Платниками єдиного страхового внеску є роботодавці та інші платники, які сьогодні обов'язково сплачують страхові внески на загальнообов'язкове державне пенсійне страхування, загальнообов'язкове державне соціальне страхування на випадок безробіття, загальнообов'язкове державне соціальне страхування у зв'язку з тимчасовою втратою працездатності та витратами, зумовленими похованням, загальнообов'язкове державне соціальне страхування від нещасного випадку на виробництві та професійного захворювання, які спричинили втрату працездатності та фізичні особи – підприємці, які обрали спрощену систему оподаткування.

Платники єдиного страхового внеску будуть контактувати тільки з Пенсійним фондом. Буде запроваджено єдину базу для нарахування страхових внесків, одну форму фінансових звітів, актів перевірок тощо.

Для роботодавця розмір цього соціального внеску буде коливатись в залежності від виду діяльності, і визначатиметься за так званими класами ризику, яких – 67. Перший, найменший клас ризику, має відрахування в сумі 36,76 %, останній, найбільший – 49,7 %. Для бюджетних установ цей розмір становитиме 36,3 %.

Таблиця 3.1 - Суми єдиного внеску розподіляються за видами загальнообов'язкового державного соціального страхування пропорційно до сум єдиного внеску (у %)

Клас ризик	%	Клас ризик	%	Клас ризик	%	Клас ризик	%	Клас ризик	%	Клас ризик	%
1	36,76	13	36,93	25	37,33	37	37,87	49	38,28	61	39,76
2	36,77	14	36,95	26	37,39	38	37,96	50	38,45	62	39,9
3	36,78	15	37	27	37,45	39	37,97	51	38,47	63	40,19
4	36,79	16	37,04	28	37,51	40	37,99	52	38,52	64	40,4
5	36,8	17	37,06	29	37,58	41	38	53	38,54	65	42,61
6	36,82	18	37,13	30	37,6	42	38,03	54	38,57	66	42,72
7	36,83	19	37,16	31	37,61	43	38,05	55	38,66	67	49,7
8	36,85	20	37,17	32	37,65	44	38,1	56	38,74		
9	36,86	21	37,18	33	37,66	45	38,11	57	39,01		
10	36,88	22	37,19	34	37,77	46	38,19	58	39,02		
11	36,9	23	37,26	35	37,78	47	38,24	59	39,1		
12	36,92	24	37,3	36	37,86	48	38,26	60	39,48		

Єдиний внесок поступатиме на спеціальні рахунки, кодифіковані по платниках залежно від класу професійного ризику виробництва та від особливості сплати внеску по окремих платниках. Розщеплення єдиного внеску в автоматизованому режимі здійснюватиме державне казначейство на централізовані рахунки фондів.

Єдина база платників внеску дасть можливість швидше виявляти порушників, тих, хто платить внески не до всіх фондів або не в повному обсязі. Зростання надходжень до соціальних фондів дасть можливість збільшувати розміри страхових виплат, ввести в майбутньому, з використанням єдиної системи збору внесків, другий рівень обов'язкового пенсійного страхування (накопичувальні рахунки) та обов'язкове медичне страхування.

3.2. Особливості розвитку державної системи страхового фонду документації

Законом України «Про страховий фонд документації України» від 22.03.2001 р., № 2332-III та Національним стандартом України ДСТУ 33.004:2006 передбачено формування страхового фонду документації України.

ДСТУ (державні стандарти України) установлюють мету, принципи та основні завдання державної системи страхового фонду документації, суб'єкти державної системи страхового фонду документації, загальні правила створювання, формування, ведення та використовування страхового фонду документації України.

Положення цього стандарту застосовують, виконуючи роботи зі створювання, формування, ведення страхового фонду документації України чи використовуючи їх результати, усі суб'єкти державної системи страхового фонду документації.

Страховий фонд документації України – упорядкований банк документів, зафіксованих на мікрографічній плівці чи інших компактних носіях інформації, які прийняті на державний облік і довгострокове надійне зберігання.

Він створений на кошти державного бюджету, є власністю держави.

3.3. Реформування системи пенсійного забезпечення

Пенсійне забезпечення є основною складовою частиною системи соціального захисту населення. 14.10.2009 р., № 1224-р Уряд України затвердив «Концепцію подальшого проведення пенсійної реформи».

Метою Концепції є ефективне та системне реформування пенсійної системи, спрямоване на забезпечення стабільного функціонування пенсійної системи, гідного рівня життя людей похилого віку та інших категорій громадян, які втратили працездатність, адекватного їх життєвим потребам, створення дієвих механізмів захисту прав і інтересів таких громадян, забезпечення прозорості пенсійної системи.

Концепцію передбачається реалізувати протягом 2010-2017 років у два етапи, а саме: перший етап – з 2010 року по 2013 року; другий етап – з 2014 року до 2017 року.

Реалізація Концепції супроводжується широким громадським обговоренням її основних напрямків і постійним зворотнім зв'язком з тими, кому належить жити за майбутнім пенсійним законодавством.

3.4. Впровадження державних соціальних стандартів у сфері медичного обслуговування

Для забезпечення конституційного права громадян України на отримання безоплатної медичної допомоги в державних і комунальних закладах охорони здоров'я та державного захисту цього права, реформа галузі передбачає побудову ефективної системи медичного обслуговування населення допомоги, що передбачає надання доступних та якісних медичних послуг.

Стандарти надання медичної допомоги ґрунтуються на державних соціальних стандартах і є однією з форм державного регулювання діяльності у сфері охорони здоров'я.

Фінансування охорони здоров'я здійснюється за рахунок Державного бюджету України, місцевих бюджетів, фондів медичного страхування, благодійних фондів та будь-яких інших джерел, не заборонених законодавством.

Кошти Державного бюджету України, місцевих бюджетів, асигновані на охорону здоров'я, використовуються для забезпечення населенню гарантованого рівня медичної допомоги, фінансування державних цільових і місцевих програм охорони здоров'я та фундаментальних наукових досліджень з цих питань.

Розмежування видатків між бюджетами різних рівнів для надання медичної допомоги визначається Бюджетним кодексом України відповідно до видів надання такої допомоги.

Особливості укладання договорів про надання медичних послуг за рахунок бюджетних коштів визначаються законодавством.

ТЕМА 4. СТРАХУВАННЯ ВІД НЕЩАСНОГО ВИПАДКУ НА ВИРОБНИЦТВІ ТА ПРОФЕСІЙНОГО ЗАХВОРЮВАННЯ

План лекції

- 4.1. Завдання та принципи страхування від нещасного випадку на виробництві.
- 4.2. Суб'єкти та об'єкти страхування від нещасного випадку.
- 4.3. Страховий ризик і страховий випадок.
- 4.4. Фонд соціального страхування від нещасного випадку на виробництві.
- 4.5. Майно Фонду соціального страхування від нещасних випадків.

4.1. Завдання страхування від нещасного випадку на виробництві

Страхування від нещасного випадку є самостійним видом загальнообов'язкового державного соціального страхування, за допомогою якого проводять соціальний захист, охорону життя та здоров'я громадян у процесі їх трудової діяльності.

Завданнями страхування від нещасного випадку є:

— проведення профілактичних заходів, спрямованих на усунення шкідливих і небезпечних виробничих факторів, запобігання нещасним випадкам на виробництві, професійним захворюванням та іншим випадкам загрози здоров'ю застрахованих, спричинених умовами праці;

— відновлення здоров'я та працездатності потерпілих на виробництві від нещасних випадків або професійних захворювань;

— відшкодування матеріальної та моральної шкоди застрахованим і членам їхніх сімей.

Держава гарантує всім застрахованим громадянам забезпечення прав у страхуванні від нещасного випадку на виробництві та професійного захворювання.

Законодавство про страхування від нещасного випадку складається з Основ законодавства України про загальнообов'язкове державне соціальне страхування, Кодексу законів про працю України, Закону України «Про охорону праці», Закону України «Про

загальнообов'язкове державне соціальне страхування від нещасного випадку на виробництві та професійного захворювання, які спричинили втрату працездатності» та інших нормативно-правових актів. Дія Закону України «Про загальнообов'язкове державне соціальне страхування від нещасного випадку на виробництві та професійного захворювання, які спричинили втрату працездатності» поширюється на осіб, які працюють на умовах трудового договору (контракту) на підприємствах, в установах, організаціях, незалежно від їхніх форм власності та господарювання, у фізичних осіб, на осіб, які забезпечують себе роботою самостійно, та громадян-суб'єктів підприємницької діяльності.

Основні принципи страхування від нещасного випадку:

- паритетність держави, представників застрахованих осіб та роботодавців в управлінні страхуванням від нещасного випадку;
- своєчасне та повне відшкодування шкоди страховиком;
- обов'язковість страхування від нещасного випадку осіб, які працюють на умовах трудового договору (контракту) та інших підставах, передбачених законодавством про працю, а також добровільність такого страхування для осіб, які забезпечують себе роботою самостійно, та громадян-суб'єктів підприємницької діяльності;
- надання державних гарантій реалізації застрахованими громадянами своїх прав;
- обов'язковість сплати страхувальником страхових внесків;
- формування та витрачання страхових коштів на солідарній основі;
- диференціювання страхового тарифу з урахуванням умов і стану безпеки праці, виробничого травматизму та професійної захворюваності на кожному підприємстві;
- економічна зацікавленість суб'єктів страхування в поліпшенні умов і безпеки праці;
- цільове використання коштів страхування від нещасного випадку.

4.2. Суб'єкти та об'єкти страхування від нещасного випадку

Суб'єктами страхування від нещасного випадку є застраховані громадяни, а в окремих випадках — члени їхніх сімей та інші особи, страхувальники та страховик.

Застрахованою є фізична особа (працівник), на користь якої здійснюється страхування.

Страхувальниками є роботодавці, а в окремих випадках застраховані особи.

Страховик — Фонд соціального страхування від нещасних випадків на виробництві та професійних захворювань України (далі - Фонд соціального страхування від нещасних випадків).

Об'єктом страхування від нещасного випадку є життя застрахованого, його здоров'я та працездатність.

Роботодавцем вважається:

— власник підприємства або уповноважений ним орган, фізична особа, яка використовує найману працю;

— власник розташованого в Україні іноземного підприємства, установи, організації (у тому числі міжнародних), філії або представництва, який використовує найману працю, якщо інше не передбачено міжнародним договором, згода на обов'язковість якого надана Верховною Радою України.

Обов'язковому страхуванню від нещасного випадку підлягають:

1) особи, які працюють на умовах трудового договору (контракту);

2) учні та студенти навчальних закладів, клінічні ординатори, аспіранти, докторанти, залучені до будь-яких робіт під час, перед або після занять; під час занять, коли вони набувають професійних навичок; у період проходження виробничої практики (стажування), виконання робіт на підприємствах;

3) особи, які утримуються у виправних, лікувально-трудовах, виховно-трудовах закладах та залучаються до трудової діяльності на виробництві цих установ або на інших підприємствах за спеціальними договорами.

Заподіяння шкоди зародку внаслідок травмування на виробництві або професійного захворювання жінки під час її вагітності, у зв'язку з чим дитина народилася інвалідом, прирівнюється до нещасного випадку, який трапився із застрахованим. Така дитина

відповідно до медичного висновку вважається застрахованою до 16 років або до закінчення навчання, але не більше як до досягнення 23 років, і отримує допомогу Фонду соціального страхування від нещасних випадків.

Для страхування від нещасного випадку на виробництві не потрібно згоди або заяви працівника. Страхування проводять у безособовій формі. Усі застраховані є членами Фонду соціального страхування від нещасних випадків.

Реєстрація страхувальників у робочому органі виконавчої дирекції Фонду соціального страхування від нещасних випадків проводиться:

— страхувальників-юридичних осіб — у десятиденний термін після одержання свідоцтва про державну реєстрацію суб'єкта підприємницької діяльності;

— страхувальників-фізичних осіб, які використовують найману працю, — у десятиденний строк після укладення трудового договору (контракту) з першим із найманих працівників.

Факт реєстрації страхувальника страховиком засвідчується страховим свідоцтвом, форма якого визначається Фондом соціального страхування від нещасних випадків.

Перереєстрація страхувальників проводиться у терміни, визначені страховиком.

Добровільно, за письмовою заявою, від нещасного випадку у Фонді соціального страхування від нещасних випадків можуть застрахуватися:

- 1) священнослужителі, церковнослужителі та особи, які працюють у релігійних організаціях на виборних посадах;
- 2) особи, які забезпечують себе роботою самостійно;
- 3) громадяни-суб'єкти підприємницької діяльності.

Строк страхування розпочинається з дня, який настає за днем прийняття заяви, за умови сплати страхового внеску.

Страхування припиняється, якщо страховий внесок до Фонду соціального страхування від нещасних випадків не перераховано протягом трьох місяців з дня подання заяви.

Особам, які підлягають страхуванню від нещасного випадку, видається свідоцтво про загальнообов'язкове державне соціальне страхування, яке є єдиним для всіх видів страхування та документом суворой звітності.

Порядок видачі та зразок свідоцтва про соціальне страхування затверджує Кабінет Міністрів України.

4.3. Страхувий ризик і страхувий випадок

Страхувий ризик — обставини, внаслідок яких може трапитися страхувий випадок.

Страхувим випадком є нещасний випадок на виробництві або професійне захворювання, що спричинили застрахованому професійно зумовлену фізичну чи психічну травму за обставин, зазначених у статті 14 Закону України «Про загальнообов'язкове державне соціальне страхування від нещасного випадку на виробництві та професійного захворювання, які спричинили втрату працездатності» [1], з настанням яких виникає право застрахованої особи на отримання матеріального забезпечення та/або соціальних послуг.

Професійне захворювання є страхувим випадком також у разі його встановлення чи виявлення в період, коли потерпілий не перебував у трудових відносинах з підприємством, на якому він захворів. Нещасний випадок або професійне захворювання, яке сталося внаслідок порушення нормативних актів про охорону праці застрахованим, також є страхувим випадком. Порушення правил охорони праці застрахованим, яке спричинило нещасний випадок або професійне захворювання, не звільняє страховика від виконання зобов'язань перед потерпілим.

Факт нещасного випадку на виробництві або професійного захворювання розслідують у порядку, затвердженому Кабінетом Міністрів України, відповідно до Закону України «Про охорону праці».

Підставою для оплати потерпілому витрат на медичну допомогу, проведення медичної, професійної та соціальної реабілітації, а також страхових виплат є акт розслідування нещасного випадку або акт розслідування професійного захворювання (отруєння) за визначеними формами.

Нещасний випадок — це обмежена в часі подія або раптовий вплив на працівника небезпечного виробничого фактора чи середовища, що сталися у процесі виконання ним трудових обов'язків, унаслідок яких заподіяно шкоду здоров'ю або настала смерть.

Перелік обставин, за яких настає страховий випадок, визначає Кабінет Міністрів України за поданням спеціально уповноваженого центрального органу виконавчої влади.

До професійного захворювання належить захворювання, що виникло внаслідок професійної діяльності застрахованого та зумовлюється тільки або переважно впливом шкідливих речовин і певних видів робіт та інших факторів, пов'язаних з роботою.

Перелік професійних захворювань за поданням спеціально уповноваженого центрального органу виконавчої влади затверджує Кабінет Міністрів України. В окремих випадках Фонд соціального страхування від нещасних випадків може визнати страховим випадком захворювання, яке не внесли до переліку професійних захворювань, якщо на момент прийняття рішення медична наука має нові відомості, які дають підстави вважати це захворювання професійним.

4.4. Фонд соціального страхування від нещасного випадку на виробництві

Страхування від нещасного випадку проводить Фонд соціального страхування від нещасних випадків — некомерційна самоврядна організація, що діє на підставі статуту, який затверджує її правління, яка є юридичною особою.

У разі настання страхового випадку Фонд соціального страхування від нещасних випадків зобов'язаний у визначеному законодавством порядку:

1) своєчасно та в повному обсязі відшкодовувати шкоду, заподіяну працівникові внаслідок ушкодження його здоров'я або в разі його смерті, виплачуючи йому або особам, які перебували на його утриманні:

а) допомогу у зв'язку з тимчасовою непрацездатністю до відновлення працездатності або встановлення інвалідності;

б) одноразову допомогу в разі стійкої втрати професійної працездатності або смерті потерпілого;

в) щомісяця грошову суму в разі часткової чи повної втрати працездатності, що компенсує відповідну частину втраченого заробітку потерпілого;

г) пенсію за інвалідністю внаслідок нещасного випадку на виробництві або професійного захворювання;

г) пенсію у зв'язку з втратою годувальника, який помер унаслідок нещасного випадку на виробництві або професійного захворювання;

д) грошову суму за моральну шкоду за наявності факту заподіяння цієї шкоди потерпілому;

2) організувати поховання померлого, відшкодувати вартість пов'язаних з цим ритуальних послуг відповідно до місцевих умов;

3) сприяти створенню умов для своєчасного надання кваліфікованої першої невідкладної допомоги потерпілому в разі настання нещасного випадку, швидкої допомоги в разі потреби його госпіталізації, ранньої діагностики професійного захворювання;

4) організувати цілеспрямоване та ефективне лікування потерпілого у власних спеціалізованих лікувально-профілактичних закладах або на договірній основі в інших лікувально-профілактичних закладах з метою якнайшвидшого відновлення здоров'я застрахованого;

5) забезпечити потерпілому, разом із відповідними службами охорони здоров'я, за призначенням лікарів повний обсяг постійно доступної, раціонально організованої медичної допомоги, яка повинна охоплювати:

а) обслуговування вузькопрофільними лікарями та лікарями загальної практики;

б) догляд медичними сестрами удома, в лікарні або в іншому лікувально-профілактичному закладі;

в) акушерський та інший догляд удома або в лікарні під час вагітності та пологів;

г) утримання в лікарні, реабілітаційному закладі, санаторії або в іншому лікувально-профілактичному закладі;

г) забезпечення потрібними лікарськими засобами, протезами, ортопедичними, коригуючими виробами, окулярами, слуховими апаратами, спеціальними засобами пересування, зубопротезування (за винятком протезування з дорогоцінних металів). З метою найповнішого виконання функцій Фонд соціального страхування від нещасних випадків створює спеціалізовану медичну та патронажну службу соціального страхування.

6) вжити всіх необхідних заходів для підтримання, підвищення та відновлення працездатності потерпілого;

7) забезпечити згідно з медичним висновком домашній догляд за потерпілим, допомогу у веденні домашнього господарства (або компенсувати йому відповідні витрати), сприяти наданню потерпілому, який проживає в гуртожитку, ізолюваного житла;

8) відповідно до висновку лікарсько-консультаційної комісії (ЛКК) або медико-соціальної експертної комісії (МСЕК) проводити навчання та перекваліфікацію потерпілого у власних навчальних закладах або на договірній основі в інших закладах перенавчання інвалідів, якщо внаслідок ушкодження здоров'я або заподіяння моральної шкоди потерпілий не може виконувати попередню роботу; працевлаштовувати осіб зі зниженою працездатністю;

9) організовувати робочі місця для інвалідів самостійно або разом з органами виконавчої влади та органами місцевого самоврядування чи з іншими зацікавленими суб'єктами підприємницької діяльності; компенсувати витрати виробництва, які не покриваються коштами від збуту виробленої продукції, за рахунок Фонду;

10) у разі невідкладної потреби надавати інвалідам разову грошову допомогу, допомогу у вирішенні соціально-побутових питань за їх рахунок або за рішенням виконавчої дирекції Фонду та її регіональних управлінь — за рахунок Фонду;

11) сплачувати за потерпілого внески на медичне та пенсійне страхування;

12) організовувати залучення інвалідів до участі у громадському житті.

Усі види соціальних послуг та виплат надають застрахованому та особам, які перебувають на його утриманні, незалежно від того, зареєстровано підприємство, на якому стався страховий випадок, у Фонді соціального страхування від нещасних випадків, чи ні.

Фонд соціального страхування від нещасних випадків проводить заходи, спрямовані на запобігання нещасним випадкам, усунення загрози здоров'ю працівників, спричиненої умовами праці, у тому числі:

1) надає страхувальникам потрібні консультації, сприяє у створенні ними та реалізації ефективної системи управління охороною праці;

2) бере участь:

— у розробленні центральними органами виконавчої влади національної та галузевих програм поліпшення стану безпеки, умов праці і виробничого середовища та їх реалізації;

— у навчанні, підвищенні рівня знань працівників, які вирішують питання охорони праці;

— в організації розроблення та виробництва засобів індивідуального захисту працівників;

— у проведенні наукових досліджень у сфері охорони та медицини праці;

3) перевіряє стан профілактичної роботи та охорони праці на підприємствах, бере участь у розслідуванні групових нещасних випадків, нещасних випадків зі смертельними наслідками та з можливою інвалідністю, а також професійних захворювань;

4) веде пропаганду безпечних та нешкідливих умов праці, організовує створення тематичних кінофільмів, радіо- і телепередач, видає та розповсюджує нормативні акти, підручники, журнали, іншу спеціальну літературу, плакати, пам'ятки тощо з питань соціального страхування від нещасного випадку та охорони праці. З метою виконання цих функцій Фонд соціального страхування від нещасних випадків створює своє видавництво з відповідною поліграфічною базою;

5) бере участь у розробленні законодавчих та інших нормативних актів про охорону праці;

6) вивчає та поширює позитивний досвід створення безпечних та нешкідливих умов виробництва;

7) надає підприємствам на безповоротній основі фінансову допомогу для вирішення особливо гострих проблем з охорони праці;

8) виконує інші профілактичні роботи.

Виконання статутних функцій та обов'язків Фонду соціального страхування від нещасних випадків щодо запобігання нещасним випадкам покладається на страхових експертів з охорони праці. Страховими експертами з охорони праці можуть бути особи з вищою спеціальною освітою за фахом спеціаліста з охорони праці або особи з вищою технічною або медичною освітою, які мають стаж практичної роботи на підприємстві не менше трьох років та відповідне посвідчення, яке видає спеціальний уповноважений центральний орган виконавчої влади.

Страхові експерти з охорони праці мають право:

1) безперешкодно та в будь-який час відвідувати підприємства для перевірки стану умов і безпеки праці та проведення профілактичної роботи з цих питань;

2) у складі відповідних комісій брати участь у розслідуванні нещасних випадків на виробництві та професійних захворювань, а також у перевірці знань з охорони праці працівників підприємств;

3) одержувати від роботодавців пояснення та інформацію, в тому числі у письмовій формі, про стан охорони праці;

4) брати участь у роботі комісій з питань охорони праці підприємств;

5) вносити власникам підприємств, органам виконавчої влади, державного нагляду за охороною праці подання про порушення законодавства про охорону праці і вимагати вжити економічні санкції або притягнути до відповідальності посадових осіб, які допустили ці порушення, а також про заборону подальшої експлуатації робочих місць, дільниць і цехів, робота яких загрожує здоров'ю або життю працівників;

6) складати протоколи про адміністративні правопорушення у випадках, передбачених законом;

7) брати участь як незалежні експерти в роботі комісій з випробувань та приймання в експлуатацію виробничих об'єктів, засобів виробництва та індивідуального захисту, апаратури та приладів контролю.

Страхові експерти з охорони праці провадять свою діяльність відповідно до Положення про службу страхових експертів з охорони праці, профілактики нещасних випадків на виробництві та професійних захворювань.

Фонд соціального страхування від нещасних випадків зобов'язаний:

1) вести реєстр страхувальників;

2) письмово повідомляти страхувальникові умовний клас професійного ризику його підприємства — групу галузей (підгалузей) економіки або видів діяльності, що мають визначений для цієї групи рівень виробничого травматизму та професійної захворюваності;

3) укладати угоди з лікувально-профілактичними закладами та окремими лікарями на обслуговування потерпілих на виробництві;

4) вивчати та використовувати досвід управління охороною праці та страхування від нещасного випадку в зарубіжних країнах;

5) співпрацювати з фондами з інших видів соціального страхування у фінансуванні заходів, пов'язаних з матеріальним забезпеченням та наданням соціальних послуг застрахованим, у кожному конкретному випадку спільно приймаючи рішення щодо того, хто з них братиме участь у фінансуванні цих заходів. Якщо після призначення застрахованій особі матеріальної допомоги чи надання соціальних послуг між Фондом соціального страхування від нещасних випадків і страховиками з інших видів соціального страхування виникають спори щодо понесених витрат, виплату проводить страховик, до якого звернувся застрахований. Страховик, до якого звернувся застрахований, має право звернутися до відповідного страховика з інших видів соціального страхування щодо відшкодування понесених ним витрат.

б) виконувати інші роботи, пов'язані з координацією страхової діяльності.

4.5. Майно Фонду соціального страхування від нещасних випадків

Джерелами формування майна, яке перебуває у власності Фонду соціального страхування від нещасних випадків, є майно, придбане ним за рахунок коштів, що надходять до цього Фонду, а також майно, передане йому у власність іншими власниками.

Майно, що передається Фонду соціального страхування від нещасних випадків для провадження страхової діяльності, використовується ним у порядку, встановленому законодавством України.

Фінансування Фонду соціального страхування від нещасних випадків здійснюється за рахунок:

— внесків роботодавців: для підприємств – з віднесенням на валові витрати виробництва, для бюджетних установ та організацій – з асигнувань, виділених на їх утримання та забезпечення;

— капіталізованих платежів, що надійшли у випадках ліквідації страхувальників у порядку, визначеному Кабінетом Міністрів України;

— прибутку, одержаного від тимчасово вільних коштів Фонду на депозитних рахунках;

— коштів, одержаних від стягнення штрафів і пені з страхувальників, штрафів з працівників, винних у порушенні вимог нормативних актів з охорони праці, а також адміністративних стягнень у вигляді штрафів з посадових осіб підприємств, установ, організацій, фізичних осіб, які використовують найману працю, передбачених Кодексом України про адміністративні правопорушення;

— добровільних внесків та інших надходжень, отримання яких не суперечить законодавству.

ТЕМА 5. СТРАХУВАННЯ ТИМЧАСОВОЇ ВТРАТИ ПРАЦЕЗДАТНОСТІ

План лекції

- 5.1. Загальнообов'язкове державне соціальне страхування у зв'язку з тимчасовою втратою працездатності та витратами, зумовленими похованням: необхідність, економічний зміст та основні поняття..
- 5.2. Доходи бюджету Фонду соціального страхування з тимчасової втрати працездатності.
- 5.3. Матеріальне забезпечення та соціальні послуги за страхуванням з тимчасової втрати працездатності

5.1. Загальнообов'язкове державне соціальне страхування у зв'язку з тимчасовою втратою працездатності та витратами, зумовленими похованням: необхідність, економічний зміст та основні поняття.

Правові, організаційні та фінансові засади соціального страхування з тимчасової втрати працездатності визначаються Законом України "Про загальнообов'язкове державне соціальне страхування у зв'язку з тимчасовою втратою працездатності та витратами, зумовленими похованням" від 18 січня 2001р. №2240-111.

Загальнообов'язкове державне соціальне страхування у зв'язку з тимчасовою втратою працездатності та витратами, зумовленими похованням

Передбачає матеріальне забезпечення громадян у зв'язку з втратою заробітної плати (доходу) внаслідок тимчасової втрати працездатності (включаючи догляд за хворою дитиною, дитиною-інвалідом, хворим членом сім'ї), вагітності та пологів, догляду за малолітньою дитиною, часткову компенсацію витрат, пов'язаних із народженням дитини, смертю застрахованої особи або членів її сім'ї, а також надання соціальних послуг за рахунок бюджету Фонду соціального страхування з тимчасової втрати працездатності (ФСС ТВП) та за рахунок інших джерел, передбачених законодавством.

Право на матеріальне забезпечення та соціальні послуги за загальнообов'язковим державним соціальним страхуванням у зв'язку з

тимчасовою втратою працездатності та витратами, зумовленими похованням, мають застраховані громадяни України, іноземці, особи без громадянства та члени їх сімей, які проживають в Україні. Це право виникає з настанням страхового випадку в період роботи(включаючи період стажування та день звільнення), якщо інше не передбачено законодавством.

Загальнообов'язковому державному соціальному страхуванню у зв'язку з тимчасовою втратою працездатності підлягають:

о особи, які працюють на умовах трудового договору (контракту) на підприємствах, в установах, організаціях незалежно від форм власності та господарювання або у фізичних осіб, а також обрані на виборні посади в органах державної влади, органах місцевого самоврядування та в інших органах;

о члени колективних підприємств, сільськогосподарських та інших виробничих кооперативів

Особи, які забезпечують себе роботою самостійно (особи, які займаються підприємницькою, адвокатською, нотаріальною та іншою діяльністю, пов'язаною з одержанням доходу безпосередньо від цієї діяльності) та інші особи, які не підлягають загальнообов'язковому державному соціальному страхуванню у зв'язку з тимчасовою втратою працездатності, мають право на матеріальне забезпечення та соціальні послуги за умови сплати страхових внесків до ФСС ТВП відповідно до діючого законодавства.

Страховий стаж - це період (сума періодів), протягом якого особа підлягає загальнообов'язковому державному соціальному страхуванню у зв'язку з тимчасовою втратою працездатності та витратами, зумовленими похованням, і сплачує або за неї сплачуються страхові внески до Фонду соціального страхування з тимчасової втрати працездатності в порядку, встановленому законодавством.

5.2. Доходи бюджету Фонду соціального страхування з тимчасової втрати працездатності

Джерелами формування коштів загальнообов'язкового державного соціального страхування у зв'язку з тимчасовою втратою працездатності та витратами, зумовленими народженням та похованням, є:

1) страхові внески страхувальників-роботодавців і застрахованих осіб, що сплачуються на умовах і в порядку, передбачених законом ;

2) суми, не прийнятих до зарахування витрат страхувальника за загальнообов'язковим державним соціальним страхуванням у зв'язку з тимчасовою втратою працездатності та витратами, зумовленими похованням, пені, штрафів та інших фінансових санкцій, застосованих до страхувальників та посадових осіб відповідно до актів законодавства;

3) благодійні внески підприємств, установ, організацій та фізичних осіб,

4) асигнування із Державного бюджету України;

5) прибуток, одержаний від тимчасово вільних коштів Фонду, в тому числі резерву страхових коштів Фонду, на депозитному рахунку;

6) часткова сплата за путівки на санаторно-курортне лікування;

7) інші надходження відповідно до законодавства.

Кошти ФСС ТВП не включаються до Державного бюджету України, не підлягають вилученню та використовуються тільки за цільовим призначенням. При їх невикористанні у поточному році вони переходять на наступний фінансовий рік.

Для забезпечення фінансової стабільності ФСС ТВП утворюється резерв страхових коштів у сумі, необхідній для фінансування всіх видів матеріального забезпечення в розрахунку **не менш як на п'ять календарних днів**.

Платниками страхових внесків на загальнообов'язкове державне соціальне страхування з тимчасової втрати працездатності є страхувальники та застраховані особи. До страхувальників належать:

1. підприємства, установи, організації, їх об'єднання, бюджетні, громадські та інші установи і організації, об'єднання громадян та інші юридичні особи, незалежно від форм власності, виду діяльності, господарювання, в особі власника або уповноваженого ним органу;

2. філії, відділення та інші відокремлені підрозділи страхувальників, що не мають статусу юридичної особи і самостійно проводять розрахунки з оплати праці, інші суб'єкти господарської діяльності, що використовують працю найманих працівників і не мають статусу юридичної особи;

3. фізичні особи, які використовують працю найманих працівників;

4. розташовані в Україні іноземні підприємства, установи, організації, філії та представництва, які використовують працю найманих працівників;

5. добровільно застраховані особи.

На добровільних засадах брати участь у загальнообов'язковому державному соціальному страхуванні можуть:

а) громадяни України, які працюють за межами території України і не застраховані в системі соціального страхування країни, в якій вони перебувають;

б) особи, які забезпечують себе роботою самостійно (особи, які займаються підприємницькою, адвокатською, нотаріальною, творчою та іншою діяльністю, пов'язаною з одержанням доходу безпосередньо від цієї діяльності, в тому числі члени творчих спілок, творчі працівники, які не є членами творчих спілок);

в) фізичні особи, які виконують роботи згідно з цивільно-правовими угодами.

Страхові внески на соціальне страхування з тимчасової втрати працездатності нараховуються в межах граничної суми заробітної плати (доходу), що встановлюється Кабінетом Міністрів України, в розрахунку на кожну застраховану особу і дорівнює 17 розмірам прожиткового мінімуму, встановленого для працездатних осіб.

5.3. Матеріальне забезпечення та соціальні послуги за страхуванням з тимчасової втрати працездатності

Застрахованим особам (крім добровільно застрахованих та застрахованих, які знаходились у страхових випадках, передбачених цим Законом, або у відпустці для догляду за дитиною до досягнення нею трирічного віку), які сплачують страхові внески **менше повних шести календарних місяців** протягом останніх дванадцяти календарних місяців перед настанням страхового випадку, допомога по тимчасовій непрацездатності, вагітності та пологах відповідно до цього Закону **виплачується виходячи з фактичної заробітної плати,**

з якої було сплачено страхові внески, але не вище розміру мінімальної заробітної плати, встановленої на час настання страхового випадку.

Особи, які застраховані на добровільних засадах у Фонді соціального страхування з тимчасової втрати працездатності, та фізичні особи - підприємці, що сплачують єдиний податок (крім осіб, які знаходились у страхових випадках, передбачених цим Законом, або у відпустці для догляду за дитиною до досягнення нею трирічного віку), мають право на матеріальне забезпечення та соціальні послуги за цим Законом за умови сплати страхових внесків (встановленого розміру єдиного податку) **не менше повних шести календарних місяців протягом останніх дванадцяти календарних місяців перед настанням страхового випадку.**

За ЗДССТВП надаються такі види матеріального забезпечення та соціальних послуг:

- 1) допомога з тимчасової втрати працездатності (включаючи догляд за хворою дитиною);
- 2) допомога з вагітності та пологів;
- 3) допомога на поховання (крім поховання пенсіонерів, безробітних та осіб, які померли від нещасного випадку на виробництві);
- 4) забезпечення оздоровчих заходів (оплата путівок на санаторно-курортне лікування застрахованим особам та членам їхніх сімей, до дитячих оздоровчих закладів, утримання санаторіїв профілакторіїв, надання соціальних послуг у позашкільній роботі з дітьми).

Матеріальне забезпечення, передбачене Законом, виплачується у разі, якщо звернення за його призначенням надійшло не пізніше дванадцяти календарних місяців з дня відновлення працездатності, встановлення інвалідності, закінчення відпустки у зв'язку з вагітністю та пологами, смерті застрахованої особи або члена сім'ї, який перебував на її утриманні (в окремих випадках - 6 місяців).

Допомога з тимчасової втрати працездатності: умови надання, тривалість виплати, порядок розрахунку

Допомога по тимчасовій непрацездатності надається застрахованій особі у формі матеріального забезпечення, яке повністю

або частково компенсує втрату заробітної плати (доходу), у разі настання в неї одного з таких страхових випадків:

Розглянемо умови надання та терміни виплати допомоги за видами страхових випадків.

1. Тимчасова непрацездатність внаслідок захворювання або травми, не пов'язаної з нещасним випадком на виробництві.

Допомога виплачується застрахованим особам за рахунок коштів Фонду починаючи з шостого дня непрацездатності (інвалідам, які працюють в УТОГ і УТОС з першого дня). Перші 5 днів оплачуються за рахунок коштів підприємства, організації, установи. Допомога з тимчасової непрацездатності виплачується до відновлення працездатності або до встановлення МСЕК інвалідності. Допомога не надається за період перебування застрахованої особи у відпустці без збереження заробітної плати, творчій відпустці, додатковій відпустці у зв'язку з навчанням.

2. Необхідність догляду за хворою дитиною віком до 14 років.

Надається за рахунок коштів Фонду застрахованій особі, яка здійснює догляд дитини в амбулаторних умовах з першого дня хвороби дитини, за період, протягом якого дитина за висновком лікаря потребує догляду, але не більше, ніж за 14 календарних днів. У разі стаціонарного лікування - за весь час перебування у стаціонарі із хворою дитиною. Допомога не надається за період перебування застрахованої особи у щорічній відпустці, у відпустці без збереження заробітної плати, творчій відпустці, додатковій відпустці у зв'язку з навчанням, відпустці по догляду за дитиною до 3 років.

3. Необхідність догляду за хворим членом сім'ї.

Надається за рахунок коштів Фонду застрахованій особі, яка здійснює догляд з першого дня за умови амбулаторного лікування хворого не більше, ніж на 3 календарні дні (у виняткових випадків - не більш, ніж на 7 календарних днів). Допомога не надається за період перебування застрахованої особи у щорічній відпустці, у відпустці без збереження заробітної плати, творчій відпустці, додатковій відпустці у зв'язку з навчанням.

4. Необхідність догляду за дитиною до трьох років або дитиною-інвалідом віком до 18 років у разі хвороби матері або іншої особи, яка доглядає за цією дитиною.

За рахунок коштів Фонду - з першого дня захворювання особи, яка доглядає за дитиною за весь період хвороби цієї особи. Допомога

не надається за період перебування застрахованої особи у щорічній відпустці, у відпустці без збереження заробітної плати, творчій відпустці, додатковій відпустці у зв'язку з навчанням. Допомога не надається за період перебування застрахованої особи у щорічній відпустці, у відпустці без збереження заробітної плати, творчій відпустці, додатковій відпустці у зв'язку з навчанням.

5. Карантин, накладений органами санітарно-епідеміологічної служби.

За рахунок коштів Фонду з першого дня карантину за весь час відсутності на роботі. Допомога не надається за період перебування застрахованої особи у щорічній відпустці, у відпустці без збереження заробітної плати, творчій відпустці, додатковій відпустці у зв'язку з навчанням.

6. Тимчасове переведення застрахованої особи відповідно до медичного висновку на легшу, нижчеоплачувану роботу.

Надається у разі переведення працівника за висновком ЛКК на легшу роботу у зв'язку із захворюванням на туберкульоз за рахунок коштів Фонду з першого дня, але не більше, ніж 2 місяці. Розмір допомоги разом із заробітком не має перевищувати суму повного заробітку на момент переведення.

7. Протезування з поміщенням у стаціонар протезно-ортопедичного підприємства.

За рахунок коштів Фонду з першого дня перебування у стаціонарі протезно-ортопедичного підприємства за весь час перебування там з урахуванням часу на проїзд туди і назад.

8. Санаторно-курортного лікування.

Надається застрахованій особі, якщо тривалість щорічної (основної та додаткової) відпустки недостатня для лікування й проїзду до санаторно-курортного закладу та назад.

Застрахованій особі, яка направляється на санаторно-курортне лікування після перенесених захворювань і травм безпосередньо із стаціонару лікувального закладу за рахунок страхових коштів ФСС ТВП, допомога з тимчасової непрацездатності надається лише за час проїзду до санаторно-курортного закладу та назад. Якщо таке лікування здійснювалося за рахунок власних коштів застрахованої особи або інших джерел, допомога з тимчасової непрацездатності надається за весь період перебування у санаторії з урахуванням часу на проїзд у порядку та встановлених розмірах.

Розмір допомоги по тимчасовій непрацездатності залежить від страхового стажу застрахованої особи та від середньої заробітної плати:

- о 50% середньої заробітної плати (доходу) - застрахованим особам, які мають страховий стаж до 3 років
- о 60% середньої заробітної плати (доходу) - застрахованим особам, які мають страховий стаж від 3 до 5 років;
- о 70% середньої заробітної плати (доходу) - застрахованим особам, які мають страховий стаж від 5 до 8 років;
- о 100% середньої заробітної плати (доходу) - застрахованим особам, які мають страховий стаж понад 8 років;
- о 100% середньої заробітної плати (доходу) - застрахованим особам, віднесеним до I - IV категорій осіб, які потерпіли внаслідок Чорнобильської катастрофи, одному з батьків або особі, що замінює та доглядає хвору дитину віком до 14 років, яка потерпіла від Чорнобильської катастрофи; ветеранам війни та особам, на яких поширюється чинність Закону України "Про статус ветеранів війни, гарантії їх соціального захисту", особам, віднесеним до жертв нацистських переслідувань, донорам, які мають право на пільгу.

До страхового стажу зараховуються періоди тимчасової втрати працездатності, перебування у відпустці у зв'язку з вагітністю та пологами та час перебування застрахованої особи у відпустці для догляду за дитиною до досягнення нею трирічного віку, а також періоди одержання виплат за окремими видами загальнообов'язкового державного соціального страхування, крім пенсій усіх видів.

Оплата днів тимчасової непрацездатності застрахованій особі проводиться за робочі дні (години) згідно з графіком роботи, які припадають на дні тимчасової непрацездатності.

Допомога з вагітності та пологів

Підставою для призначення допомоги з вагітності і пологів є виданий в установленому порядку листок непрацездатності. Допомога надається відразу за весь період відпустки у зв'язку з вагітністю та пологами незалежно від кількості днів, фактично використаних до пологів.

Листок непрацездатності по вагітності та пологах оплачується в найближчий після дня призначення допомоги день, установлений для виплати заробітної плати.

У разі ліквідації підприємства, установи, організації допомога по вагітності та пологах виплачується застрахованій особі правонаступником, а в разі його відсутності - виконавчою дирекцією Фонду за місцем обліку ліквідованого підприємства, установи, організації, відкритого до ліквідації.

Допомога з вагітності та пологів застрахованій особі виплачується за весь період відпустки у зв'язку з вагітністю та пологами, тривалість якої становить 70 календарних днів до пологів і 56 (у разі ускладнення пологів або народження двох чи більше дітей - 70) календарних днів після пологів - з 30 тижня вагітності.

Жінкам, віднесеним до I-IV категорій осіб, які потерпіли внаслідок Чорнобильської катастрофи, допомога з вагітності та пологів виплачується за 180 календарних днів зазначеної відпустки (90 - до пологів та 90 - після пологів) - з 27 тижня вагітності.

Допомога з вагітності та пологів виплачується застрахованій особі, яка усиновила дитину протягом двох місяців з дня її народження, зазначеного у свідоцтві про народження, за період з дня усиновлення та до закінчення 56 календарних днів (70 календарних днів у разі одночасного усиновлення двох і більше дітей, 90 календарних днів - для жінок, віднесених до I-IV категорій осіб, які потерпіли внаслідок Чорнобильської катастрофи).

У разі передчасних пологів до 30 тижнів вагітності:

- якщо жінку виписують з живою дитиною - 140 к.д.

- у разі смерті дитини - 70 к.д.

У разі надання застрахованій особі відпустки у зв'язку з вагітністю та пологами у період її тимчасової непрацездатності листок непрацездатності закривається і з дня настання цієї відпустки видається інший листок непрацездатності. Кожний із зазначених листків оплачується за відповідними нормами.

У разі надання застрахованій особі відпустки у зв'язку з вагітністю та пологами у період простою підприємства, установи, організації не з вини застрахованої особи, щорічної (основної чи додаткової) відпустки, відпустки без збереження заробітної плати, додаткової відпустки у зв'язку з навчанням, творчої відпустки допомога з вагітності та пологів надається із дня виникнення права на відпустку у зв'язку з вагітністю та пологами. За один і той же період працівниці не можуть бути виплачені відпускні і допомога по вагітності і пологах.

За період відпустки у зв'язку з вагітністю та пологами, що збігається з відпусткою із догляду за дитиною до досягнення нею трирічного віку, допомога з вагітності та пологів виплачується незалежно від допомоги із догляду за дитиною до досягнення нею трирічного віку

Допомога з вагітності та пологів надається застрахованій особі у розмірі 100% середньої заробітної плати (доходу), обчисленої за шість останніх місяців, і не залежить від страхового стажу.

Допомога при народженні дитини

Хоча допомога при народженні дитини, як і допомога по догляду за нею до трьохрічного віку, не входять сьогодні до виплат, які фінансуються за рахунок коштів ФФСТВП, а - за рахунок бюджетних ресурсів, водночас ці види допомог є вагомим елементом соціального забезпечення материнства і батьківства. І тому, на нашу думку, умови їх призначення потребують розгляду у даному посібнику та у цій темі, зокрема. Допомога батькам при народженні дитини призначається на підставі свідоцтва про народження дитини. Опікунам зазначена допомога призначається на підставі рішення про встановлення опіки. У разі народження (встановлення опіки) двох і більше дітей допомога надається на кожную дитину.

Допомога при народженні дитини призначається за умови, якщо звернення за її призначенням надійшло не пізніше дванадцяти місяців з дня народження дитини. У разі народження мертвої дитини допомога при народженні дитини не призначається.

Допомога при народженні виплачується у розмірі, який залежить від того, яка по рахунку дитина у сім'ї - перша, друга, третя... З 9 квітня 2011 року (дата опублікування) до Закону України "Про державну допомогу сім'ям з дітьми" були внесені зміни, які передбачили, що допомога при народженні дитини буде надаватися у сумі, **кратній 30 розмірам прожиткового мінімуму**, - на першу дитину; **кратній 60 розмірам прожиткового мінімуму**, - на другу дитину; **кратній 120 розмірам прожиткового мінімуму**, - на третю і кожную наступну дитину. Виплата допомоги здійснюється одноразово у десятикратному розмірі прожиткового мінімуму при народженні дитини, решта суми допомоги на першу дитину виплачується протягом наступних 24 місяців, на другу дитину - 48 місяців, на третю і кожную наступну дитину - 72 місяців рівними частинами

Важливо зазначити, що допомога при народженні дитини нараховується у розмірах прожиткового мінімуму для дітей віком до шести років, встановлених на день народження дитини.

Потрібно зазначити, що допомога при народженні дитини призначається опікуну на кожен взят під опіку дитину у розмірі, установленому при народженні першої дитини. А у випадку якщо дитину (на яку призначають допомогу) влаштовано у дитячий заклад на повне державне утримання, допомога призначається і виплачується також у розмірі, установленому при народженні першої дитини. Гроші при цьому перераховують на відкритий у банку рахунок дитини.

Для призначення допомоги при народженні дитини органу праці та соціального захисту населення за умови пред'явлення паспорта або іншого документа, що посвідчує особу, подаються такі документи:

- заява одного з батьків (опікуна), що складається за формою, затвердженою Міністерством праці і соціальної політики України;
- копія свідоцтва про народження дитини;
- оригінал довідки, виданої державним органом реєстрації актів цивільного стану для призначення допомоги при народженні дитини.

Особи, що звертаються за призначенням допомоги при народженні другої дитини або наступних дітей, подають також довідку про склад сім'ї та копію свідоцтва про народження кожної дитини, яка враховується при визначенні розміру допомоги. Опікуни подають, крім зазначених документів, копію рішення про встановлення опіки.

Покриття витрат на виплату державної допомоги сім'ям з дітьми здійснюється за рахунок коштів Державного бюджету України у вигляді субвенцій до місцевих бюджетів. Це не стосується виплат допомоги у зв'язку з вагітністю та пологами жінкам з числа військовослужбовців Збройних Сил України, Державної прикордонної служби України, Служби безпеки України, Служби зовнішньої розвідки України, військ цивільної оборони, інших військових формувань, а також Державної спеціальної служби транспорту та з числа осіб начальницького і рядового складу органів внутрішніх справ і Державної служби спеціального зв'язку та захисту інформації та Державної кримінально-виконавчої служби України. Покриття витрат на виплату зазначеного виду державної допомоги цим категоріям жінок здійснюється за рахунок відповідних бюджетів.

Всі види державної допомоги сім'ям з дітьми, крім допомоги у зв'язку з вагітністю та пологами жінкам, призначають і виплачують органи соціального захисту населення за місцем проживання батьків (усиновлювачів, опікуна, піклувальника).

Допомога по догляду за дитиною до досягнення нею трирічного віку

Допомога по догляду за дитиною до досягнення нею трирічного віку надається на кожну дитину незалежно від кількості народжених (усиновлених, взятих під опіку) дітей у сім'ї, по догляду за якими надається допомога.

Право на допомогу по догляду за дитиною до досягнення нею трирічного віку має один з батьків дитини, усиновлювач, опікун, дідусь, бабуся або інший родич, який фактично здійснює догляд за дитиною.

Допомога призначається з дня звернення за її призначенням, але не раніше ніж з дня, що настає після закінчення відпустки у зв'язку з вагітністю та пологами для непрацюючих осіб та осіб - суб'єктів підприємницької діяльності (56 календарних днів після пологів, а при ускладнених пологах - 70 календарних днів), а для працюючих осіб - з дня настання відпустки по догляду за дитиною по день її закінчення.

З метою забезпечення прав на соціальні стандарти з 01.01.2010 р. максимальний розмір допомоги по догляду за дитиною до досягнення нею трирічного віку підвищено до розміру прожиткового мінімуму. Тобто тепер допомога виплачуватиметься у розмірі, що дорівнює різниці між 100 % прожиткового мінімуму (в 2012р. 10731134 грн.), встановленого для працездатних осіб, та середньомісячним сукупним доходом сім'ї в розрахунку на одну особу за попередні шість місяців, але не менш як 130 грн. (мінімальний розмір допомоги).

Для одержання допомоги по догляду за дитиною до досягнення нею трирічного віку до органу праці та соціального захисту населення разом із заявою подається копія свідоцтва про народження дитини.

Допомога на поховання

Допомога на поховання надається в разі смерті застрахованої особи, а також членів сім'ї, які перебували на її

утриманні (крім поховання пенсіонерів, безробітних та осіб, які померли від нещасного випадку на виробництві):

- дружини (чоловіка);
- дітей, братів, сестер та онуків, які не досягли 18 років або старших цього віку, якщо вони стали інвалідами до 18 років - за умови, що вони не мають непрацездатних батьків), а студентів вищих навчальних закладів та середніх ПТУ - до 23 років;
- батька, матері;
- діда, баби за прямою лінією спорідненості.

Не вважаються такими, що перебували на утриманні застрахованої особи, члени сім'ї, які мали самостійні джерела отримання доходів (одержували заробітну плату, пенсію тощо)

У разі смерті застрахованої особи необхідно до комісії із соціального страхування **подати**: свідоцтво про смерть, витяг із Державного реєстру актів цивільного стану громадян (у разі смерті члена сім'ї - довідку з місця проживання про те, що померлий перебував на утриманні застрахованої особи).

Допомога на поховання надається застрахованій особі, члену її сім'ї або іншим юридичним та фізичним особам, які здійснювали поховання за основним місцем роботи за рахунок сплачених застрахованими особами страхових внесків. її виплата провадиться **не пізніше наступного за днем звернення дня**.

При цьому виплату здійснюють:

о у разі смерті застрахованої особи (крім виплати допомоги на поховання застрахованих осіб, які були пенсіонерами або померли внаслідок нещасного випадку на виробництві) - за останнім місцем її основної роботи перед смертю;

о у разі смерті члена сім'ї, який знаходився на утриманні застрахованої особи - за місцем основної роботи застрахованої особи.

Розмір допомоги на поховання не повинен бути нижче прожиткового мінімуму, на сьогодні його сума по Україні становить 2200 грн.

Випадки, коли допомогу на поховання не виплачують з бюджету ФСС ТВП:

І. Допомога на поховання пенсіонерів, за якою необхідно звертатися до органів

Пенсійного фонду або міськвійськомату за місцем проживання пенсіонера. Розмір допомоги на поховання пенсіонерів дорівнює двом місячним пенсіям померлого.

Якщо помер пенсіонер, пенсію якому призначено відповідно до Закону України "Про пенсійне забезпечення військовослужбовців, осіб начальницького і рядового складу органів внутрішніх справ та деяких інших осіб" від 9 квітня 1992 р. № 2262-ХП, допомога членам його сім'ї або особі, яка здійснила його поховання, становить три місячні пенсії. Однак допомогу не виплачують, якщо пенсіонера поховано на державні кошти.

II. Допомога на поховання безробітного призначається Фондом соціального страхування на випадок безробіття. Розмір допомоги визначено на рівні прожиткового мінімуму для працездатної особи

III. Допомога на поховання з місцевих бюджетів надається місцевими органами влади у разі смерті: аспіранта, докторанта, клінічного ординатора, студента вузу I-IV рівня акредитації стаціонарної форми навчання, учня професійно-технічного навчального закладу. Розмір допомоги становить не менше 150 грн. за умови, що померлий не знаходився на утриманні особи, застрахованої у системі загальнообов'язкового державного соціального страхування. Таку ж допомогу виплачує місцева державна адміністрація або виконком ради за рахунок коштів місцевих бюджетів у разі смерті особи, яка не належить до перелічених категорій і не застрахована у системі державного соціального страхування.

IV. Допомога на поховання за рахунок коштів підприємства, її розмір встановлює керівник

Відповідно до Податкового кодексу України допомога може надаватися роботодавцем померлого платника податків як у грошовій формі, так і у вигляді оплати послуг сторонніх організацій (ритуальних послуг, оплата автотранспорту). Для її отримання необхідна заява, копія свідоцтва про смерть і наказ роботодавця. У випадку виплати допомоги за останнім місцем роботи померлого та розміру допомоги **до 2200 грн.**(станом на 2013 рік),**вона не буде оподатковуватись.** Якщо ж розмір допомоги буде більшим, то сума перевищення прирівнюється до додаткового блага і оподатковується податком на доходи фізичних осіб на загальних підставах.

Допомогу на поховання не виплачують у разі: смерті особи, яка знаходилась на повному державному утриманні (крім ситуацій, коли поховання здійснюють члени сім'ї або інші особи); викидня; смерті осіб, поховання яких провадять за кошти державного бюджету.

ТЕМА 6. СТРАХУВАННЯ НА ВИПАДОК БЕЗРОБІТТЯ

План лекції

- 6.1. Суб'єкти та об'єкти страхування на випадок безробіття.
- 6.2. Особи, які підлягають страхуванню на випадок безробіття.
- 6.3. Особи, які не підлягають страхуванню на випадок безробіття.
- 6.4. Фонд соціального страхування на випадок безробіття.
- 6.5. Джерела формування коштів Фонду та їх використання.
- 6.6. Обчислення страхового стажу.

6.1. Суб'єкти та об'єкти страхування на випадок безробіття

Загальнообов'язкове державне соціальне страхування на випадок безробіття – система прав, обов'язків і гарантій, яка передбачає матеріальне забезпечення на випадок безробіття з незалежних від застрахованих осіб обставин та надання соціальних послуг за рахунок коштів Фонду загальнообов'язкового державного соціального страхування України на випадок безробіття.

Суб'єктами страхування на випадок безробіття є:

застраховані особи – наймані працівники; інші особи на користь яких здійснюється страхування на випадок безробіття;

страхувальники – роботодавці, застраховані особи, фізичні особи – суб'єкти підприємницької діяльності та інші особи (включаючи юридичних осіб), які використовують працю фізичних осіб за договорами цивільно-правового характеру, які сплачують страхові внески;

страховик – Фонд загальнообов'язкового державного соціального страхування України на випадок безробіття.

Об'єкт страхування на випадок безробіття – страховий випадок, із настанням якого у застрахованої особи (члена її сім'ї, іншої особи) виникає право на отримання матеріального забезпечення на випадок безробіття та надання соціальних послуг.

6.2. Особи, які підлягають страхуванню на випадок безробіття

Страхуванню на випадок безробіття підлягають особи, які працюють на умовах трудового договору (контракту), цивільно-правового договору, включаючи тих, які проходять альтернативну (невійськову) службу, а також тих, які працюють неповний робочий день або неповний робочий тиждень, та на інших підставах, передбачених законодавством про працю, військовослужбовці (крім військовослужбовців строкової служби).

Особа набуває статусу застрахованої особи з дня укладання трудового договору (контракту), цивільно-правового договору, з цього дня починається сплата страхових внесків. Сплата страхових внесків припиняється з дня розірвання трудового договору (контракту) або закінчення строку дії цивільно-правового договору.

Взяття на облік юридичних осіб та фізичних осіб – підприємців здійснюється Фондом не пізніше наступного робочого дня з дня отримання зазначених відомостей робочими органами виконавчої дирекції Фонду, а фізичних осіб, які не мають статусу підприємців та використовують найману працю, – у тижневий строк після укладення трудового договору (контракту) з першим із найманих працівників.

Страхувальники, які використовують працю фізичних осіб за договорами цивільно-правового характеру, а також власники розташованого в Україні іноземного підприємства, установи, організації (у тому числі міжнародної), філії або представництва, який використовує працю найманих працівників, якщо інше не передбачено міжнародними договорами України, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України, набувають статусу платника страхових внесків відповідно з дня укладення цивільно-правового договору та утворення військового формування.

Особам, які підлягають страхуванню на випадок безробіття, видається свідоцтво про загальнообов'язкове державне соціальне страхування, яке є єдиним для всіх видів соціального страхування.

Порядок видачі та зразок свідоцтва про загальнообов'язкове державне соціальне страхування затверджуються Кабінетом Міністрів України.

6.3. Особи, які не підлягають страхуванню на випадок безробіття

Страхуванню на випадок безробіття не підлягають:

— працюючі особи, які отримують або мають право на призначення пенсії за віком, у тому числі на пільгових умовах, пенсії за вислугу років, а також особи, які досягли встановленого законом пенсійного віку;

— іноземці та особи без громадянства, які тимчасово працюють за наймом в Україні, якщо інше не передбачено міжнародними договорами України, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України.

6.4. Фонд загальнообов'язкового державного соціального страхування України на випадок безробіття

Фонд загальнообов'язкового державного соціального страхування України на випадок безробіття створюється для управління страхуванням на випадок безробіття, провадження збору та акумуляції страхових внесків, контролю за використанням коштів, виплати забезпечення та надання соціальних послуг, здійснення інших функцій згідно із статутом Фонду. Фонд є цільовим централізованим страховим фондом, некомерційною самоврядною організацією.

Діяльність Фонду регулюється Основами законодавства України про загальнообов'язкове державне соціальне страхування, Законами України «Про зайнятість населення», «Про загальнообов'язкове державне соціальне страхування на випадок безробіття» та статутом Фонду.

Управління Фондом здійснюють правління Фонду та виконавча дирекція Фонду. Строк повноважень членів правління Фонду становить шість років і закінчується в день першого засідання нового складу правління Фонду.

Нагляд за діяльністю Фонду здійснює наглядова рада. Наглядова рада контролює виконання Фондом статутних завдань та цільове використання ним коштів.

6.5. Джерела формування коштів Фонду та їх використання

Джерелами формування коштів Фонду є:

- страхові внески страхувальників – роботодавців, застрахованих осіб, що сплачуються на умовах і в порядку, передбачених цим Законом та іншими законодавчими актами;
- асигнування державного бюджету;
- суми фінансових санкцій, застосованих відповідно до Законів України «Про загальнообов'язкове державне соціальне страхування на випадок безробіття», «Про зайнятість населення», інших законів до підприємств, установ, організацій та фізичних осіб за порушення встановленого порядку сплати страхових внесків та використання коштів Фонду, недотримання законодавства про зайнятість населення, а також суми адміністративних штрафів, накладених відповідно до закону на посадових осіб та громадян за такі порушення;
- прибуток, одержаний від тимчасово вільних коштів Фонду, у тому числі резерву коштів Фонду, на депозитному рахунку;
- благодійні внески підприємств, установ, організацій та фізичних осіб;
- інші надходження відповідно до законодавства України.

Кошти Фонду використовуються на:

- виплату забезпечення та надання соціальних послуг, фінансування профілактичних заходів;
- відшкодування Пенсійному фонду України витрат, пов'язаних із достроковим виходом на пенсію осіб, які достроково вийшли на пенсію відповідно до Закону України «Про зайнятість населення»;
- фінансування витрат на утримання та забезпечення діяльності виконавчої дирекції Фонду та її робочих органів, управління Фондом, розвиток його матеріальної та інформаційної бази;
- створення резерву коштів Фонду.

6.6. Обчислення страхового стажу

Страховий стаж обчислюється як сума періодів, протягом яких особа підлягала страхуванню на випадок безробіття та сплачувала страхові внески особисто або через рахунки роботодавця та роботодавцем.

До страхового стажу прирівнюється трудовий стаж, набутий працівником за час роботи на умовах трудового договору (контракту).

Застрахованим особам, які визнані безробітними, які протягом 12 місяців, що передували початку безробіття, працювали на умовах повного або неповного робочого дня (тижня) не менше 26 календарних тижнів та сплачували страхові внески, мають право на допомогу по безробіттю залежно від страхового стажу, розмір допомоги по безробіттю визначається у відсотках до їх середньої заробітної плати (доходу), визначеної відповідно до порядку обчислення середньої заробітної плати (доходу) для розрахунку виплат за загальнообов'язковим державним соціальним страхуванням, затвердженого Кабінетом Міністрів України, залежно від страхового стажу: до 2 років – 50 %; від 2 до 6 років – 55 %; від 6 до 10 років – 60 %; понад 10 років – 70 %.

ТЕМА 7. МЕДИЧНЕ СТРАХУВАННЯ

План лекції

- 7.1. Зміст та мета державного соціального медичного страхування.
- 7.2. Суб'єкти та об'єкти державного соціального медичного страхування.
- 7.3. Принципи обов'язкового соціального медичного страхування.
- 7.4. Фонд медичного страхування України.
- 7.5. Джерела формування коштів Фонду медичного страхування.
- 7.6. Договір про надання медичних послуг за медичним страхуванням.

7.1. Зміст та мета державного соціального медичного страхування

Медичне страхування – вид особистого страхування на випадок втрати здоров'я від хвороби або внаслідок нещасного випадку. Медичне страхування застосовується з метою мобілізації та ефективного використання коштів на покриття витрат на медичне обслуговування страхувальників.

Обов'язкове соціальне медичне страхування – вид обов'язкового страхування, спрямований на забезпечення конституційних прав громадян України (людини) на охорону здоров'я, безоплатну медичну допомогу та медичне страхування.

Метою обов'язкового соціального медичного страхування є забезпечення громадян якісними та своєчасними медичними послугами відповідно до обсягів, визначених Програмою обов'язкового соціального медичного страхування.

7.2. Суб'єкти та об'єкти державного соціального медичного страхування

Суб'єкти обов'язкового медичного страхування:

страховики — це незалежні страхові організації, які мають статус юридичної особи і ліцензію держави на право здійснювати медичне страхування. Страхові медичні організації за рахунок сформованих страхових фондів здійснюють оплату медичної допомоги застрахованим, а також інші види діяльності з охорони здоров'я громадян.

страхувальниками в системі обов'язкового медичного страхування є:

держава – за рахунок коштів бюджету є страхувальником категорій осіб, визначених Державною програмою медичного забезпечення;

роботодавці – за рахунок власних коштів є страхувальником найманих працівників;

органи місцевого самоврядування – за рахунок податків та платежів, що сплачуються самозайнятими особами, є страхувальником цих осіб;

юридичні та фізичні особи, в тому числі годувальники, є страхувальниками осіб, визначених ними добровільно;

Фонд соціального страхування від нещасних випадків – є страхувальником осіб, які стали інвалідами внаслідок нещасного випадку на виробництві або професійного захворювання.

Єдиним страховиком у системі обов'язкового медичного страхування є Фонд медичного страхування України його філії та представництва.

застрахована особа — це фізична особа, яка відповідно до цього Закону підлягає обов'язковому соціальному медичному страхуванню та має право на оплату передбачених Програмою обов'язкового медичного страхування медичних послуг за рахунок Фонду обов'язкового соціального медичного страхування.

надавачі медичних послуг є юридичні та фізичні особи будь-якої організаційно-правової форми та форми власності, які діють відповідно до законодавства і надають медичні послуги застрахованим особам у межах Програми обов'язкового медичного страхування.

Об'єктом обов'язкового соціального медичного страхування є страховий ризик пов'язаний з витратами на надання необхідного обсягу медичних послуг визначених Програмою обов'язкового медичного страхування.

На даний момент останнім із внесених законопроектів є проект Закону України «Про фінансування охорони здоров'я та обов'язкове соціальне медичне страхування в Україні» від 30.06.2009 р, № 4744.

За цим проектом в Україні запроваджується **багатоканальна бюджетно-страхова модель фінансування охорони здоров'я**, яка включає: державне медичне забезпечення; обов'язкове соціальне медичне страхування; добровільне медичне страхування; інші форми

фінансування охорони здоров'я, не заборонені законодавством України.

7.3. Принципи обов'язкового соціального медичного страхування

Проектом Закону України «Про фінансування охорони здоров'я та обов'язкове соціальне медичне страхування в Україні» визначено, що обов'язкове соціальне медичне страхування здійснюється за **принципами:**

- цивільно-правового регулювання;
- обов'язковості участі у соціальному медичному страхуванні осіб, визначених законодавством України;
- солідарності та субсидування;
- забезпеченості державних гарантій застрахованим особам прав на безоплатну медичну допомогу;
- цільового використання коштів обов'язкового соціального медичного страхування;
- забезпечення достатності медичної допомоги застрахованим.

Умови обов'язкового соціального медичного страхування не залежать від стану здоров'я і доходів застрахованих осіб.

7.4. Фонд медичного страхування України

Управління системою обов'язкового соціального медичного страхування здійснює **Фонд медичного страхування України.**

Фонд медичного страхування України є державною установою, що здійснює збір, акумуляцію та облік страхових внесків, забезпечує своєчасну та в повному обсязі оплату медичних послуг, наданих застрахованим, здійснює контроль за наданням медичних послуг застрахованим та цільовим використанням коштів обов'язкового соціального медичного страхування.

Діяльність Фонду спрямовується та координується Кабінетом Міністрів України через Міністра охорони здоров'я України.

Фонд є юридичною особою, має самостійний баланс, рахунки в банку, який визначається Кабінетом Міністрів України, печатку із зображенням Державного Герба України та своїм найменуванням.

Нагляд за діяльністю Фонду медичного страхування України здійснює **Наглядова рада Фонду**. Наглядова рада діє на підставі положення про Фонд.

7.5. Джерела формування коштів Фонду медичного страхування

Джерелами формування коштів даного Фонду є:

- страхові внески на обов'язкове соціальне медичне страхування;
- інвестиційний дохід від інвестування резерву коштів для покриття дефіциту бюджету Фонду обов'язкового медичного страхування України;
- кошти державного бюджету та цільових фондів, що перераховуються до Фонду обов'язкового медичного страхування України;
- суми від фінансових санкцій, застосованих відповідно до законодавства;
- благодійні та добровільні внески юридичних та фізичних осіб;
- інші надходження відповідно до законодавства.

7.6. Договір про надання медичних послуг за медичним страхуванням

Система обов'язкового медичного страхування зобов'язує страхувальників укладати відповідні договори із страховиками, згідно з якими застраховані мають право на одержання медичних послуг, перелік і обсяг яких установлюється програмами обов'язкового медичного страхування, у медичних установах, включених до системи обов'язкового медичного страхування.

Договорами системи обов'язкового медичного страхування є:

— договір (поліс) медичного страхування, що укладається на користь застрахованої особи між страховиком та страхувальниками;

— договір на надання медичних послуг, що укладається між страховиками та надавачем медичних послуг і включає перелік медичних послуг, їх вартість, обсяги, методи та строки лікування, критерії якості, стандарти лікування, профілактичні заходи, відповідальність тощо;

— договір про співпрацю, що укладається між надавачами медичних послуг різного рівня і включає перелік медичних послуг, які надаються шляхом залучення відповідних фахівців або направлення пацієнта для надання йому необхідної медичної допомоги іншими закладами охорони здоров'я.

Добровільне медичне страхування провадиться в межах створених страховою компанією правил і може бути індивідуальним або колективним. Для колективної форми характерним є те, що страхові внески сплачуються за рахунок коштів юридичних осіб. При індивідуальній формі джерелом сплати внесків є доходи окремих громадян.

Договір добровільного медичного страхування укладається на підставі заяви страхувальника. Факт укладення договору засвідчується страховим полісом. Як договір, так і поліс добровільного медичного страхування можуть мати типову форму, рекомендовану для використання страховикам. Обов'язок страхової медичної організації полягає в ознайомленні страхувальника (застрахованого) з правилами страхування.

ТЕМА 8. ПЕНСІЙНЕ СТРАХУВАННЯ

План лекції

- 8.1. Структура системи пенсійного забезпечення в Україні.
- 8.2. Суб'єкти системи пенсійного забезпечення в Україні.
- 8.3. Особи, які підлягають пенсійному страхуванню.
- 8.4. Види пенсійних виплат і соціальних послуг.
- 8.5. Пенсії за віком у солідарній системі.
- 8.6. Пенсії по інвалідності в солідарній системі.
- 8.7. Пенсія у зв'язку з втратою годувальника у солідарній системі.
- 8.8. Порядок визначення заробітної плати (доходу) для обчислення пенсії.
- 8.9. Пенсійні виплати за рахунок коштів Накопичувального фонду.
- 8.10. Організація та порядок здійснення управління в солідарній системі.
- 8.11. Страхові внески на загальнообов'язкове державне пенсійне страхування.
- 8.12. Коефіцієнт страхового стажу.

8.1. Структура системи пенсійного забезпечення в Україні

За статтею 2 закону України «Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування» від 09.07.2003 р., № 1058-IV **система пенсійного забезпечення в Україні складається з трьох рівнів:**

— перший рівень – солідарна система загальнообов'язкового державного пенсійного страхування, що базується на засадах солідарності й субсидування та здійснення виплати пенсій і надання соціальних послуг за рахунок коштів Пенсійного фонду на визначених умовах та в певному порядку;

— другий рівень – накопичувальна система загальнообов'язкового державного пенсійного страхування, що базується на засадах накопичення коштів застрахованих осіб у Накопичувальному фонді та здійснення фінансування витрат на оплату договорів страхування довічних пенсій і одноразових виплат на визначених умовах та в певному порядку;

— третій рівень – система недержавного пенсійного забезпечення, що базується на засадах добровільної участі громадян, роботодавців та їх об'єднань у формуванні пенсійних накопичень з

метою отримання громадянами пенсійних виплат на умовах та в порядку, передбачених законодавством про недержавне пенсійне забезпечення.

Громадяни України можуть бути учасниками та отримувати пенсійні виплати одночасно з різних рівнів системи пенсійного забезпечення в Україні.

8.2. Суб'єкти системи пенсійного забезпечення в Україні

За статтею 3 Закону України «Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування» **суб'єктами солідарної системи є:**

— застраховані особи, а в окремих випадках, члени їхніх сімей та інші особи;

— страхувальники;

— Пенсійний фонд;

— уповноважений банк – банк, який здійснює свою діяльність відповідно до законодавства про банки і банківську діяльність та проводить розрахунково-касові операції з коштами Пенсійного фонду;

— підприємства, установи, організації, що здійснюють виплату та доставку пенсій.

Суб'єктами системи накопичувального пенсійного забезпечення є:

— особи, від імені та на користь яких здійснюється накопичення та інвестування коштів;

— підприємства, установи, організації та фізичні особи, що здійснюють перерахування внесків до системи накопичувального пенсійного забезпечення;

— Накопичувальний фонд;

— недержавні пенсійні фонди – фонди, які створені та діють відповідно до законодавства про недержавне пенсійне забезпечення;

— юридичні особи, які здійснюють адміністративне управління Накопичувальним фондом і недержавними пенсійними фондами та управління їх пенсійними активами;

— зберігач – банк, який здійснює свою діяльність відповідно до законодавства про банки і банківську діяльність та відповідає вимогам законодавства щодо зберігання та обслуговування коштів Накопичувального фонду;

— страхові організації – юридичні особи, виключним видом діяльності яких є страхування життя, мають відповідну ліцензію, видану в порядку, встановленому законодавством, та здійснюють страхування та виплату довічних пенсій.

Інші суб'єкти системи накопичувального пенсійного забезпечення можуть бути визначені законами України.

8.3. Особи, які підлягають пенсійному страхуванню

Загальнообов'язковому державному пенсійному страхуванню підлягають громадяни України, іноземці та особи без громадянства, які працюють на підприємствах, в установах, організаціях, створених відповідно до законодавства України, незалежно від форми власності, виду діяльності та господарювання, у філіях, представництвах, відділеннях та інших відокремлених підрозділах цих підприємств та організацій, в об'єднаннях громадян, у фізичних осіб – суб'єктів підприємницької діяльності, а також інші особи, які передбачені статтею 11 Закону України «Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування».

8.4. Види пенсійних виплат і соціальних послуг

Стаття 9 Закону України «Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування» передбачає, що **за рахунок коштів Пенсійного фонду в солідарній системі призначаються такі пенсійні виплати:** пенсія за віком; пенсія по інвалідності внаслідок загального захворювання (у тому числі каліцтва, не пов'язаного з роботою, інвалідності з дитинства); пенсія у зв'язку з втратою годувальника.

У солідарній системі надаються соціальні послуги за рахунок коштів Пенсійного фонду. До соціальних послуг належить допомога на поховання пенсіонера.

За рахунок коштів Накопичувального фонду, що обліковуються на накопичувальних пенсійних рахунках, здійснюються такі пенсійні виплати: довічна пенсія з установленим періодом; довічна обумовлена пенсія; довічна пенсія подружжя; одноразова виплата.

Особі, яка має одночасно право на різні види пенсії (за віком, по інвалідності, у зв'язку з втратою годувальника), призначається один із цих видів пенсії за її вибором.

Особі, яка має право на довічну пенсію, призначається один з видів довічної пенсії за її вибором.

8.5. Пенсії за віком у солідарній системі

Особи мають право на призначення пенсії за віком після досягнення чоловіками 60 років, жінками – 55 років та наявності страхового стажу не менше п'яти років.

Розмір пенсії за віком визначається за формулою:

$$\dot{I} = C_t \cdot \hat{E}_{\hat{n}} \quad (8.1)$$

$\dot{I}$ – розмір пенсії, у гривнях;

z_n – заробітна плата (дохід) застрахованої особи, з якої обчислюється пенсія, у гривнях;

K_c – коефіцієнт страхового стажу застрахованої особи.

Максимальний розмір пенсії (з урахуванням надбавок, підвищень, додаткової пенсії, цільової грошової допомоги, пенсії за особливі заслуги перед Україною та інших доплат до пенсії, встановлених законодавством) не може перевищувати дванадцяти мінімальних розмірів пенсії за віком.

Мінімальний розмір пенсії за віком за наявності у чоловіків 25 років, а у жінок – 20 років страхового стажу встановлюється у розмірі прожиткового мінімуму для осіб, які втратили працездатність, визначеного законом.

За кожний повний рік страхового стажу понад 25 років чоловікам і 20 років жінкам пенсія за віком збільшується на 1 % розміру пенсії, обчисленої за вище наведеною формулою, але не більше ніж на 1 % мінімального розміру пенсії за віком.

8.6. Пенсії по інвалідності в солідарній системі

Пенсія по інвалідності призначається в разі настання інвалідності, що спричинила повну або часткову втрату працездатності внаслідок загального захворювання (в тому числі каліцтва, не пов'язаного з роботою, інвалідності з дитинства) за наявності відповідного страхового стажу.

Пенсія по інвалідності призначається незалежно від того, коли настала інвалідність: у період роботи, до влаштування на роботу чи після припинення роботи.

Залежно від ступеня втрати працездатності визначено три групи інвалідності. Причина, група, час настання інвалідності, строк, на який встановлюється інвалідність, визначаються органом медико-соціальної експертизи згідно із законодавством.

Пенсія по інвалідності залежно від групи інвалідності призначається в таких розмірах:

- інвалідам I групи – 100 % пенсії за віком;
- інвалідам II групи – 90 % пенсії за віком;
- інвалідам III групи – 50 відсотків пенсії за віком.

8.7. Пенсія у зв'язку з втратою годувальника у солідарній системі

Пенсія у зв'язку з втратою годувальника призначається непрацездатним членам сім'ї померлого годувальника, які були на його утриманні, за наявності в годувальника на день смерті страхового стажу, який був би необхідний йому для призначення пенсії по інвалідності, а в разі смерті пенсіонера – незалежно від тривалості страхового стажу. При цьому дітям пенсія у зв'язку з втратою годувальника призначається незалежно від того, чи були вони на утриманні годувальника.

Батьки та чоловік (дружина) померлого, які не були на його утриманні, мають право на пенсію у зв'язку з втратою годувальника, якщо втратили джерело засобів до існування.

Непрацездатними членами сім'ї вважаються:

1) чоловік (дружина), батько, мати, якщо вони є інвалідами або досягли пенсійного віку;

2) діти (у тому числі діти, які народилися до спливу 10 місяців з дня смерті годувальника) померлого годувальника, які не досягли 18 років або старші цього віку, якщо вони стали інвалідами до досягнення 18 років;

3) чоловік (дружина), а в разі їх відсутності – один з батьків або брат чи сестра, дідусь чи бабуся померлого годувальника незалежно від віку і працездатності, якщо він (вона) не працюють і зайняті доглядом за дитиною (дітьми) померлого годувальника до досягнення нею (ними) 8 років.

Пенсія у зв'язку з втратою годувальника **призначається в розмірі:**

— на одного непрацездатного члена сім'ї – 50 відсотків пенсії за віком померлого годувальника;

— на двох та більше непрацездатних членів сім'ї – 100 відсотків пенсії за віком померлого годувальника, що розподіляється між ними рівними частками.

Пенсія у зв'язку з втратою годувальника призначається на весь період, протягом якого член сім'ї померлого годувальника вважається непрацездатним, а членам сім'ї, які досягли пенсійного віку – довічно.

8.8. Порядок визначення заробітної плати (доходу) для обчислення пенсії

Для обчислення пенсії враховується заробітна плата (дохід) за будь-які 60 календарних місяців страхового стажу підряд до 1 липня 2000 року, незалежно від перерв, та за весь період страхового стажу починаючи з 1 липня 2000 року.

У разі якщо страховий стаж становить менший період, ніж вказаний вище, враховується заробітна плата (дохід) за фактичний страховий стаж.

Заробітна плата (дохід) за період страхового стажу до 1 липня 2000 року враховується для обчислення пенсії на підставі документів про нараховану заробітну плату (дохід), виданих у порядку, встановленому законодавством, а за період страхового стажу починаючи з 1 липня 2000 року – за даними, що містяться в системі персоніфікованого обліку.

Заробітна плата (дохід) для обчислення пенсії визначається за формулою:

$$C_i = C_n \cdot \frac{C_g}{E} \quad (8.2)$$

$З_n$ – заробітна плата (дохід) застрахованої особи для обчислення пенсії, у гривнях;

$З_c$ – середня заробітна плата (дохід) в середньому на одну застраховану особу в цілому по Україні, з якої сплачено страхові внески та яка враховується для обчислення пенсії, за календарний рік, що передує року звернення за призначенням пенсії;

C_k – сума коефіцієнтів заробітної плати (доходу) за кожний місяць;

K – кількість місяців страхового стажу, за які розраховано коефіцієнти заробітної плати (доходу) застрахованої особи.

У разі відсутності на момент призначення пенсії даних про заробітну плату (дохід) в середньому на одну застраховану особу в цілому по Україні, враховується наявна заробітна плата (дохід) в середньому на одну застраховану особу в цілому по Україні, а пізніше з появою заробітної плати пенсія перераховується.

Коефіцієнт заробітної плати (доходу) застрахованої особи за кожний місяць страхового стажу, який враховується при обчисленні пенсії, визначається за формулою:

$$K_s = \frac{З_g}{З_c} \quad (8.3)$$

K_s – коефіцієнт заробітної плати (доходу) застрахованої особи;

$З_g$ – сума заробітної плати (доходу) застрахованої особи, з якої сплачено страхові внески та яка враховується для обчислення пенсії за місяць, за який розраховується коефіцієнт заробітної плати (доходу);

Сума заробітної плати (доходу) застрахованої особи, яка враховується для обчислення пенсії за місяць, за який розраховується коефіцієнт заробітної плати (доходу), визначається за формулою:

$$Z_e = Z + Z_o \quad (8.4)$$

Z – сума заробітної плати (доходу) застрахованої особи, з якої фактично сплачено страхові внески за місяць, за який розраховується коефіцієнт заробітної плати (доходу);

Z_o – сума заробітної плати (доходу) застрахованої особи, розрахована виходячи із доплати, за місяць, за який визначається коефіцієнт заробітної плати (доходу), і яка визначається за формулою:

$$C_a = \frac{\ddot{A}}{\ddot{O}} \cdot 100\% \quad (8.5)$$

$\ddot{A}$ – сума доплати, якщо сума сплачених за відповідний місяць страхових внесків є меншою, ніж мінімальний страховий внесок, цей період зараховується до страхового стажу як повний місяць за умови здійснення відповідної доплати до суми страхових внесків таким чином, щоб загальна сума сплачених коштів за відповідний місяць була не меншою, ніж мінімальний страховий внесок\$

$\ddot{O}$ – розмір страхового внеску до солідарної системи у відповідному місяці.

У разі подання застрахованою особою для обчислення розміру пенсії даних про заробітну плату (дохід) за період до 1 січня 1992 року при визначенні коефіцієнта заробітної плати (доходу) середня заробітна плата за рік (квартал) у відповідному періоді вважається щомісячною середньою заробітною платою працівників, зайнятих у галузях економіки України, відповідного року (кварталу).

При обчисленні заробітної плати (доходу), з якої фактично сплачено страхові внески за місяць, за який розраховується коефіцієнт заробітної плати (доходу) для застрахованих осіб, які здійснювали підприємницьку діяльність і обрали особливий спосіб оподаткування своїх доходів (фіксований податок, єдиний податок, фіксований сільськогосподарський податок, придбання спеціального торгового патенту), отриманий ними дохід за відповідний місяць визначається за формулою:

$$C = \frac{\ddot{I} \cdot \times}{\ddot{O}} \quad (8.5)$$

$\dot{I}$ – сума фактично сплаченого відповідного податку (плати за патент) у розрахунку на відповідний місяць, у гривнях;

$\times$ – відсоток відрахувань до Пенсійного фонду від суми фактично сплаченого відповідного податку (плати за патент), чинний в межах відповідного періоду.

При обчисленні заробітної плати, з якої фактично сплачено страхові внески за місяць, за який розраховується коефіцієнт заробітної плати для застрахованих осіб, які сплачують страхові внески у фіксованому розмірі, в тому числі членів їх сімей, що беруть участь у здійсненні підприємницької діяльності, отриманий ними дохід за відповідний місяць визначається за формулою:

$$\zeta = \frac{\dot{O}}{\bar{O}} \cdot 100\% \quad (8.6)$$

$\bar{O}$ – сума фактично сплаченого страхового внеску у фіксованому розмірі за відповідний місяць.

8.9. Пенсійні виплати за рахунок коштів Накопичувального фонду

Види пенсійних виплат з коштів Накопичувального фонду:

1. Застрахована особа в разі досягнення пенсійного віку має право на отримання довічної пенсії або одноразової виплати за рахунок коштів Накопичувального фонду, облікованих на її накопичувальному пенсійному рахунку.

2. Страхування і виплата довічної пенсії здійснюється згідно із Законом України «Про страхування» страховою організацією, обраною застрахованою особою.

Розмір довічної пенсії розраховується страховою організацією актуарно, виходячи з вартості оплаченого договору страхування довічної пенсії, з урахуванням майбутнього інвестиційного доходу, забезпечуваного страховою організацією, видатків, пов'язаних з подальшим інвестуванням зазначених сум, та з урахуванням середньої для чоловіків і жінок величини тривалості життя.

Виплата довічної пенсії здійснюється у строки та в порядку, що визначені договором страхування довічної пенсії.

3. Страхові організації, що здійснюють страхування і виплату довічної пенсії, створюють Централізований страховий фонд та забезпечують свою платоспроможність відповідно до законодавства про страхову діяльність.

4. Одноразова виплата застрахованій особі з коштів Накопичувального фонду здійснюється територіальним органом Пенсійного фонду.

5. Пенсійні виплати, що здійснюються застрахованим особам за рахунок коштів Накопичувального фонду, підлягають оподаткуванню відповідно до законів України про оподаткування.

6. Страхові організації, які виплачують довічні пенсії за договорами страхування довічних пенсій, вартість яких була сплачена за рахунок коштів Накопичувального фонду, зобов'язані розрахувати, утримати та перерахувати до бюджету податок з місячних сум цих пенсій у порядку, становленому законами України про оподаткування.

8.10. Організація та порядок здійснення управління в солідарній системі

Пенсійний фонд є органом, який здійснює керівництво та управління солідарною системою, провадить збір, акумуляцію та облік страхових внесків, призначає пенсії та підготовляє документи для її виплати, забезпечує своєчасне та в повному обсязі фінансування та виплату пенсій, допомоги на поховання, здійснює контроль за цільовим використанням коштів Пенсійного фонду, вирішує питання, пов'язані з веденням обліку пенсійних активів застрахованих осіб на накопичувальних пенсійних рахунках, здійснює адміністративне управління Накопичувальним фондом та інші функції, передбачені законодавством і статутом Пенсійного фонду.

Пенсійний фонд є самоврядною неприбутковою організацією і здійснює свою діяльність на підставі статуту, який затверджується його правлінням.

Пенсійний фонд набуває статусу юридичної особи з дня реєстрації статуту в спеціально уповноваженому органі виконавчої влади.

Управління Пенсійним фондом здійснюється на основі паритетності представниками держави, застрахованих осіб і роботодавців.

Органами управління Пенсійного фонду є правління та виконавча дирекція Пенсійного фонду.

8.11. Страхові внески на загальнообов'язкове державне пенсійне страхування

Страхові внески – кошти відрахувань на соціальне страхування та збір на обов'язкове державне пенсійне страхування, сплачені згідно із законодавством.

Пропозиції про розмір страхових внесків вносить Кабінет Міністрів України разом із проектом закону про Державний бюджет України на наступний рік. Страхові внески є цільовим загальнообов'язковим платежем, який справляється на всій території України в певному порядку. Страхові внески не включаються до складу податків, інших обов'язкових платежів, що складають систему оподаткування. На ці внески не поширюється податкове законодавство. Страхові внески не можуть зараховуватися до Державного бюджету України, бюджетів інших рівнів, не підлягають вилученню з Пенсійного фонду або з Накопичувального фонду і не можуть використовуватися на не передбачені цілі.

Законодавством не можуть встановлюватися пільги з нарахування та сплати страхових внесків або звільнення від їх сплати.

8.12. Коефіцієнт страхового стажу

Коефіцієнт страхового стажу, що застосовується для обчислення розміру пенсії, визначається із заокругленням до п'яти знаків після коми за формулою:

$$\hat{E}_{\bar{n}} = \frac{\tilde{N}_i \cdot \hat{A}_{\bar{n}}}{100\% \cdot 12} \quad (8.7)$$

K_c – коефіцієнт страхового стажу;

C_m – сума місяців страхового стажу;

B_m – величина оцінки одного року страхового стажу (у відсотках).

За період участі тільки в солідарній системі величина оцінки одного року страхового стажу дорівнює 1,35 %, а за період участі в солідарній і накопичувальній системах пенсійного страхування – 1,08 %.

Для особи, яка брала участь у солідарній і накопичувальній системах, визначається один коефіцієнт страхового стажу як сума коефіцієнта страхового стажу за період участі тільки в солідарній системі та коефіцієнта страхового стажу, визначеного за період участі в солідарній і накопичувальній системах.

ТЕМА 9. НЕРЖАВНЕ ПЕНСІЙНЕ СТРАХУВАННЯ

План лекції

- 9.1. Сутність недержавного пенсійного страхування.
- 9.2. Учасники, вкладники та засновники недержавних пенсійних фондів.
- 9.3. Інвестиційна декларація пенсійного фонду.
- 9.4. Рада пенсійного фонду та її повноваження.
- 9.5. Адміністратор недержавних пенсійних фондів.
- 9.6. Управління активами недержавних пенсійних фондів.
- 9.7. Пенсійний контракт та пенсійні схеми.
- 9.8. Пенсійні виплати недержавних пенсійних фондів.

9.1. Сутність недержавного пенсійного страхування

Громадяни України, іноземці та особи без громадянства мають право стати учасниками **системи недержавного пенсійного забезпечення**.

Відкладати кошти на **додаткову пенсію** можна через:

- 1) пенсійні фонди шляхом укладення пенсійних контрактів між адміністраторами пенсійних фондів та їх власниками;
- 2) страхові організації шляхом укладення договорів страхування довічної пенсії, страхування ризику настання інвалідності або смерті страхувальника відповідно до законодавства про страхування;
- 3) банківські установи відповідно до Закону України «Про недержавне пенсійне забезпечення» та законодавства про банківську діяльність.

Недержавний пенсійний фонд (далі – НПФ) — юридична особа, створена відповідно до Закону України «Про недержавне пенсійне забезпечення», яка має статус неприбуткової організації (непідприємницького товариства), функціонує та провадить діяльність виключно з метою накопичення пенсійних внесків на користь учасників пенсійного фонду з подальшим управлінням пенсійними активами, а також здійснює пенсійні виплати учасникам зазначеного фонду у визначеному порядку.

Законом України «Про недержавне пенсійне забезпечення» передбачено створення **трьох типів НПФ**:

1. відкриті (учасниками можуть бути будь-які фізичні особи незалежно від місця та характеру їх роботи);

2. корпоративні (учасниками можуть бути виключно фізичні особи, які перебувають (перебували) у трудових відносинах з роботодавцями-засновниками та роботодавцями-платниками цього фонду; юридична особа-роботодавець як засновник повинен створювати умови для пенсійного забезпечення своїх працівників, що будуть учасниками такого фонду);

3. професійні (учасниками можуть бути виключно фізичні особи, пов'язані за родом їх професійної діяльності (занять), визначеної у статуті фонду; принцип побудови фонду — професійна незалежність, тобто об'єднання громадян або юридичних осіб будуть створювати свій фонд).

Учасником недержавного пенсійного забезпечення є фізична особа, якій відповідно до договору виплачується недержавна пенсія.

Вкладник — особа, що є стороною пенсійного договору та сплачує пенсійні внески на користь визначених ним учасників.

9.2. Учасники, вкладники та засновники недержавних пенсійних фондів

Учасник фонду — це фізична особа, на користь якої сплачуються пенсійні внески до недержавного пенсійного фонду та яка має право або набуде право на одержання пенсійних виплат з такого фонду.

Вкладник фонду — це особа, яка сплачує пенсійні внески на користь учасника фонду шляхом перерахування коштів до недержавного пенсійного фонду відповідно до умов пенсійного контракту. Вкладником фонду може бути сам учасник фонду, подружжя, діти, батьки, роботодавець учасника фонду або професійне об'єднання, членом якого є учасник фонду.

Засновником відкритого пенсійного фонду можуть бути будь-які одна чи декілька юридичних осіб за винятком осіб, діяльність яких фінансується за рахунок Державного бюджету України або місцевих бюджетів та є засновником корпоративного пенсійного фонду. Засновники відкритого пенсійного фонду не можуть бути зберігачем цього фонду та його аудитором.

Засновником корпоративного пенсійного фонду може бути юридична особа-роботодавець або декілька юридичних осіб-роботодавців, що провадять свою діяльність беззбитково не менше ніж протягом одного фінансового року та до яких можуть приєднуватися роботодавці-платники.

Засновником (засновниками) професійного пенсійного фонду можуть бути об'єднання юридичних осіб-роботодавців, об'єднання фізичних осіб, включаючи професійні спілки (об'єднання професійних спілок), або фізичні особи, пов'язані за родом їх професійної діяльності (занять).

9.3. Інвестиційна декларація пенсійного фонду

Інвестиційна декларація пенсійного фонду розробляється та затверджується радою фонду. Вона підлягає обов'язковій реєстрації в Державній комісії з регулювання ринків фінансових послуг України протягом 60 календарних днів після формування ради фонду. Примірник зареєстрованої інвестиційної декларації обов'язково подається радою фонду Державній комісії з цінних паперів та фондового ринку протягом п'яти робочих днів після її реєстрації.

Інвестиційна декларація визначає інвестиційну політику фонду. В інвестиційній декларації відображаються основні напрями інвестування пенсійних активів та обмеження інвестиційної діяльності з пенсійними активами, встановлені в межах загальних вимог та обмежень інвестиційної діяльності.

Інвестиційна декларація є обов'язковою для застосування особами, що здійснюють управління активами пенсійного фонду, та зберігачем.

Правила підготовки, вимоги до інвестиційної декларації, порядок її реєстрації та внесення змін до неї встановлюються Державною комісією з регулювання ринків фінансових послуг України за погодженням з Державною комісією з цінних паперів та фондового ринку.

9.4. Рада пенсійного фонду та її повноваження

Рада пенсійного фонду. Для здійснення контролю за поточною діяльністю пенсійного фонду та вирішення основних питань його роботи утворюється рада фонду. Вона утворюється у кількості не менше п'яти осіб. З числа членів ради фонду обираються голова та секретар ради фонду простою більшістю голосів.

Члени ради будь-якого фонду обираються на три роки з правом переобрання на наступний строк з числа осіб, які:

- 1) є дієздатними;
- 2) відповідають кваліфікаційним вимогам, визначеним Державною комісією з регулювання ринків фінансових послуг України та статутом пенсійного фонду;
- 3) не були засуджені за умисні злочини;
- 4) не були протягом останніх семи років керівниками юридичних осіб, визнаних банкрутами або підданих процедурі примусової ліквідації у період перебування цієї особи на керівній посаді;
- 5) не є пов'язаними особами інших членів ради фонду.

Повноваження ради пенсійного фонду полягають у наступному:

- звітує про діяльність пенсійного фонду перед зборами засновників фонду;
- реєструє в Державній комісії з регулювання ринків фінансових послуг України зміни до пенсійних схем фонду, погоджені із засновниками;
- затверджує інвестиційну декларацію та зміни до неї;
- обирає голову та секретаря ради фонду з числа членів ради;
- укладає від імені пенсійного фонду договори з адміністратором, компанією з управління активами або іншою особою, яка має право здійснювати управління активами пенсійного фонду, зберігачем, аудитором пенсійного фонду;
- заслуховує звіти про діяльність адміністратора, осіб, які здійснюють управління активами пенсійного фонду, зберігача та приймає рішення щодо цих звітів;
- затверджує інформацію про фінансовий стан пенсійного фонду, яка підлягає оприлюдненню в порядку, встановленому цим Законом, та розглядає аудиторський висновок;

- здійснює контроль за цільовим використанням активів пенсійного фонду;
- розглядає спірні питання, що виникають між пенсійним фондом та його учасниками та (або) вкладниками;
- вирішує інші питання, віднесені статутом пенсійного фонду до компетенції ради цього фонду.

9.5. Адміністратор недержавних пенсійних фондів

Адміністратором недержавного пенсійного фонду може бути:

- юридична особа, яка надає професійні послуги з адміністрування недержавних пенсійних фондів (професійний адміністратор);
- юридична особа – одноосібний засновник корпоративного пенсійного фонду, який прийняв рішення про самостійне здійснення адміністрування такого фонду;
- компанія з управління активами.

Адміністратор надає послуги пенсійному фонду на підставі договору про адміністрування пенсійного фонду, який укладається з радою пенсійного фонду у письмовій формі.

Істотними умовами договору про адміністрування пенсійного фонду є: повна назва та місцезнаходження (юридична адреса) органів управління договірних сторін; вид пенсійного фонду (відкритий, корпоративний чи професійний); предмет договору; права та обов'язки сторін; застереження щодо конфіденційності; порядок подання звітності та інформації; відповідальність сторін за невиконання або неналежне виконання умов договору та порушення конфіденційності; строк дії договору; розмір оплати послуг з адміністрування пенсійного фонду; порядок зміни умов договору; умови дострокового розірвання договору.

9.6. Управління активами недержавних пенсійних фондів

Управління активами недержавних пенсійних фондів може здійснюватися такими особами:

компанією з управління активами – є юридичною особою, яка утворюється та діє відповідно до норм законодавства з урахуванням певних вимог;

банком щодо активів створеного ним корпоративного пенсійного фонду;

професійним адміністратором, який отримав ліцензію на провадження діяльності з управління активами.

Управління активами пенсійного фонду здійснюється на підставі ліцензії на провадження професійної діяльності на ринку цінних паперів – діяльності з управління активами, яка видається Державною комісією з цінних паперів та фондового ринку в установленому нею порядку.

Управління активами пенсійного фонду здійснюється відповідно до умов договору про управління активами пенсійного фонду, який укладається з радою пенсійного фонду.

Договір про управління активами укладається в письмовій формі.

9.7. Пенсійний контракт та пенсійні схеми

Пенсійний контракт є договором між пенсійним фондом та його вкладником, який укладається від імені пенсійного фонду його адміністратором та згідно з яким здійснюється недержавне пенсійне забезпечення учасника або декількох учасників фонду за рахунок пенсійних внесків такого вкладника.

Пенсійний контракт укладається у письмовій формі щонайменше в трьох примірниках, якщо контракт укладається з вкладником, який не є учасником відповідного пенсійного фонду, або у двох примірниках, якщо вкладник є учасником фонду.

Умови та порядок недержавного пенсійного забезпечення, що здійснюється пенсійними фондами, визначаються **пенсійними схемами**, які розробляються з дотриманням вимог нормативно-правових актів з питань недержавного пенсійного забезпечення.

Пенсійні схеми та зміни до них підлягають реєстрації в Державній комісії з регулювання ринків фінансових послуг України.

9.8. Пенсійні виплати недержавних пенсійних фондів

Пенсійні фонди можуть здійснювати такі **види пенсійних виплат**:

— *пенсія на визначений строк* – пенсійні виплати, що здійснюються періодично протягом визначеного строку у визначеному порядку та у певних випадках;

— *одноразова пенсійна виплата* – пенсійна виплата, що здійснюється одноразово у визначеному порядку та у певних випадках.

Розміри пенсійних виплат визначаються виходячи з сум пенсійних коштів, що обліковуються на індивідуальному пенсійному рахунку учасника фонду, тривалості виплати та формули розрахунку величини пенсії на визначений строк згідно з методикою, затвердженою Державною комісією з регулювання ринків фінансових послуг України.

Пенсійні виплати здійснюються у грошовій формі в національній валюті України.

ТЕМА 10. ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД У СФЕРІ СОЦІАЛЬНОГО СТРАХУВАННЯ

План лекції

10.1. Необхідність появи соціального страхування в світі.

10.2. Проблеми розвитку соціального страхування в Україні.

10.1. Необхідність появи соціального страхування в світі

Необхідність появи соціального страхування у США.

Загальнонаціональна система соціального страхування в США виникла за ініціативою державної влади та організовується й управляється федеральним урядом та урядами штатів. Законодавчою основою програми соціального страхування США став Закон про соціальне забезпечення, який був прийнятий Конгресом у 1935 році. Головною особливістю загальнонаціональної системи соціального страхування в США є її спрямованість на соціальну підтримку пенсіонерів.

Необхідність появи соціального страхування в країнах Європейського союзу (ЄС).

Система соціального страхування в країнах ЄС складалась історично шляхом розвитку товариств взаємного страхування й лише згодом отримали законодавчий статус загальнонаціональних систем. Воно спрямоване на забезпечення основних життєвих потреб та недопущення суттєвого зниження доходів внаслідок дії факторів соціального ризику.

Система соціального страхування Нідерландів характеризується постійними змінами та має значний адаптаційний потенціал. Вона є найбільш розвиненою в Європі за масштабами виплат і має багато спеціальних характеристик.

Німеччина. Засновником системи державного соціального забезпечення вважається німецький канцлер Отто фон Бісмарк. Він уперше запровадив закони про медичне страхування, страхування на випадок інвалідності, страхування на випадок нещасного випадку та пенсію на старість.

Швеція. Основним принципом шведської системи соціального захисту є її універсальність, тобто охоплення всіх прошарків

населення. Наступним за важливістю принципом, є принцип соціальної солідарності, який полягає в тому, що всі громадяни рівним чином і незалежно від соціального статусу беруть участь у фінансуванні системи соціального захисту, докладаючи співмірний своїм прибуткам внесок.

Велика Британія. В 1942 році британський економіст лорд Вільям Беверідж представив у парламенті Доповідь про соціальне страхування та інші послуги. Він запропонував зобов'язати всіх громадян працездатного віку щотижнево сплачувати внесок у систему національного страхування, яка видаватиме фінансову допомогу в разі хвороби, втрати роботи, виходу на пенсію та втрати годувальника. Крім того, він запропонував створити Національну службу охорони здоров'я – державний орган, який забезпечує всім громадянам безкоштовні медичні послуги. Ще однією пропозицією Беверіджа була видача грошей молодим батькам за народження дитини.

Франція. Особливість французької системи соціального захисту — дуже складна організаційна структура та висока частка видатків на соціальні програми, яка перевищує середній рівень по ЄС. Управління соціальним захистом у Франції організовано ієрархічно в вигляді діючих на національному й регіональному рівнях страхових кас, відповідальних за той чи інший вид соціального захисту. Регіональні й місцеві каси соціального страхування є самоврядними організаціями, кожна з яких має власне правління, що складається з представників застрахованих і роботодавців.

Італія. Особливістю італійської системи соціального захисту є незадовільний захист від ризиків людей, які за різних причин опинилися без жодних прибутків. Через цю та інші обставини італійська соціальна політика часто характеризувалася як «рудиментарна».

10.2. Проблеми розвитку соціального страхування в Україні

Перші закони для захисту промислових робітників були застосовані на українських землях під Австрією в 1854 році, але тільки в гірничій промисловості; в 1902 році подібний захист введено для залізничників.

Російська Імперія у справі соціального забезпечення була відсталою країною. Лише в 1912 році створено фабричні каси хворих для обов'язкового страхування на випадок хвороби. На Україні ці каси були створені тільки на Донбасі і в деяких великих містах.

1927 року видано закон про пенсійне та інвалідне страхування службовців (також у разі безробіття); 1933 року уніфіковано закон про соціальне страхування як робітників, так і службовців.

На українських землях під Румунією було чинне румунське соціальне законодавство з 1912 року. Лише 1933 року було видано уніфікаційний закон про соціальне забезпечення.

В СРСР було відкинуто концепцію співдії застрахованих, а на її місце введено т. зв. державне соціальне забезпечення. Пенсійне забезпечення декларативно введено в СРСР одразу ж після революції, насправді ж поступово в окремих галузях народного господарства: лише з 1937 року всі робітники та службовці були охоплені пенсійним забезпеченням.

Соціальний захист в Україні має такі основні цілі:

забезпечення рівня життя непрацездатного населення не нижче прожиткового мінімуму встановленого державою;

протидія соціальному напруженню в суспільстві, що може бути зумовлене майновою, етнічною, релігійною чи іншою нерівністю.

Основними функціями соціального захисту в Україні є наступні:

реабілітаційна, покликана пом'якшувати наслідки бідності та інших негативних соціальних явищ;

превентивна, яка полягає в запобіганні виникненню негативних соціальних явищ.

Відповідно до статті 46 Конституції України, громадяни мають право на **соціальний захист**. Це право гарантується загальнообов'язковим державним соціальним страхуванням.

Соціальний захист в Україні має такі складові частини:

соціальне страхування — захист громадян від соціальних ризиків, що впливають на їх працездатність: хвороба, каліцтво, старість, та інші випадки, передбачені законом;

соціальна допомога — різні види соціальних виплат, дотацій, пільг, субсидій, що надаються особам, які потребують соціального захисту.

соціальна справедливість (соціальна солідарність) — компенсація впливу непередбачуваних негативних явищ, таких як техногенні катастрофи чи природні стихійні лиха.

В Україні призначаються такі види державної допомоги: — при вагітності та пологах; — одноразова допомога при народженні дитини; — із догляду за дитиною; — грошові виплати матерям (батькам), зайнятим доглядом трьох і більше дітей віком до 16 років; — із догляду за дитиною-інвалідом; — із тимчасової непрацездатності у зв'язку з доглядом за хворою дитиною; — на дітей віком до 16 років (учнів — до 18 років); — на дітей самотнім матерям; — на дітей військовослужбовців строкової служби; — на дітей, які перебувають під опікою, піклуванням; — тимчасова допомога на неповнолітніх дітей, батьки яких ухиляються від сплати аліментів, або коли стягнення аліментів неможливе.

ПЕРЕЛІК РЕКОМЕНДОВАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

Обов'язкова література

1. Основи законодавства про загальнообов'язкове державне соціальне страхування: Закон України №16/98-ВР від 1998 р.
2. Про державні соціальні стандарти та державні гарантії: Закон України від 05.10.2000 № 2017-III. Редакція станом на 2007.12.28
3. Про зайнятість населення: Закон України від 01.03.1991 р. № 804-XII [Електронний ресурс] // Режим доступу до Закону: <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=803-12>
4. Про заходи щодо вдосконалення системи загальнообов'язкового державного соціального страхування: Указ Президента від 11.07.2005 року № 1114/2005-рп.
5. Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування. Закон України від 09.07.2003 р. № 1058- IV.
6. Про загальнообов'язкове державне соціальне страхування від нещасного випадку на виробництві і професійного захворювання, які спричинили втрату працездатності: Закон України від 23.09.1999 р. № 1105 – XIV.
7. Про загальнообов'язкове державне соціальне страхування на випадок безробіття: Закон України від 02.03.2000 р. № 1533-III
8. Про загальнообов'язкове державне соціальне страхування у зв'язку з тимчасовою втратою працездатності та витратами, зумовленими народженням та похованням: Закон України від 18.01.01 р. № 2240-III.
9. Про збір на обов'язкове державне пенсійне страхування Закон України від 26.06.1997 р. №400/97-ВР.
10. Про недержавне пенсійне забезпечення: Закон України від 09.07.2003 р. № 1057-IV
11. Про пенсійне забезпечення: Закон України № 1788-XII від 05.11.1991 р.
12. Про порядок погашення зобов'язань платників податків перед бюджетами і державними цільовими фондами. Закон України від 21.12.2000 р. № 2181-III
13. Про розмір внесків на деякі види загальнообов'язкового державного соціального страхування: Закон України від 11.01.2001 р. №2213-III.

14. Про соціальні послуги: Закон України від 19.06.2003 № 966-IV.

15. Постанова Верховної Ради України № 3578-XII від 21.12.1993 р. «Концепція соціального забезпечення населення України».

16. Постанова Кабінету Міністрів України № 39 «Про створення Пенсійного фонду»

17. Постанова Кабінету Міністрів України «Питання пенсійного фонду України» від 16.09.1992 р. № 534.[Електроний ресурс]. // Режим доступу до Постанови: www.kmu.gov.ua/.../article?art_id...

18. Постанова Кабінету Міністрів України «Про затвердження бюджету Пенсійного фонду на 2008 р.». №30 від 30.01.2008 р.

19. Постанова Кабінету Міністрів України № 815 від 13.06.2007 р. «Про затвердження Національного плану розвитку системи охорони здоров'я на період до 2010 року».

20. Постанова Кабінету Міністрів України №1498 від 16.11.2001 р. «Про доповнення Постанови Кабінету Міністрів України № 794 від 04.06.1998 р. «Про затвердження Положення про організацію персоніфікованого обліку відомостей у системі загальнообов'язкового державного пенсійного страхування».

21. Постанова Кабінету Міністрів України №497 від 11.04.2002 р. «Про забезпечення виконання функцій з призначення і виплати пенсій органами Пенсійного фонду Кабінету Міністрів України.

22. Постанова Кабінету Міністрів України № 1662 від 08.11.2000 р. «Про затвердження переліку професійних захворювань».

23. Постанова Кабінету Міністрів України № 1306 від 22.08.2000 р. «Про затвердження Порядку видачі і зразка посвідчення про загальнообов'язкове соціальне страхування».

24. Постанова Кабінету Міністрів України № 1266 від 26.09.2001 р. «Про обчислення середньої заробітної плати для розрахунку виплат за загальнообов'язковим державним соціальним страхуванням».

25. Постанова Кабінету Міністрів України № 1423 від 13.09.2000 р. «Про затвердження Порядку визначення страхових тарифів для підприємств, закладів і організацій на загальнообов'язкове державне соціальне страхування від нещасного випадку на виробництві і професійного захворювання».

26. Постанова правління Пенсійного фонду України від 03.06.1999 р. «Інструкція про порядок розрахунку і сплати підприємствами, організаціями, установами і громадянами збору на обов'язкове державне пенсійне страхування, інших платежів, а також облік їх надходжень до Пенсійного фонду України».

27. Постанова Правління Фонду № 66 від 26.06.2001 р. «Інструкція про порядок надходження, обліку та витрачання коштів Фонду соціального страхування з тимчасової втрати працездатності»

28. Положення №345 від 01.06.1994 р. «Про Пенсійний фонд України».

29. Наказ Міністерства охорони здоров'я України № 405 від 13.11.2001 р. «Інструкція про порядок видачі документів, що засвідчують тимчасову непрацездатність громадян».

Додаткова література

30. Виноградова О. «Совковую» медицину нужно менять на страховую // Финансовые услуги. – 2002. – № 5-6. – С. 38-39.

31. Виплати на дітей // Урядовий кур'єр. – 2008. - № 58. – С.21.

32. Временко Л. Больничные кассы – альтернатива медицинского страхования ? // Финансовые услуги. - 2002. – № 5-6. – С.40-42.

47. Говорушко Т.А. Страхові послуги: Навчальний посібник. - К.: Центр навчальної літератури, 2005. - 400 с.

48. Горілий А.Г. Історія соціальної роботи: Навчальний посібник. - Тернопіль: Астон, 2004. - 174 с.

33. Григораш Г.В., Григораш Т.Ф. та ін. Системи соціального страхування зарубіжних країн: Навч. посібник. К.: Центр учбової літератури. - 2008. – 144с.

34. Губар О.С. Медичне страхування в країнах Європейського Союзу // Фінанси України. – 2003. - № 7. – С. 130-136.

35. Губар О.С. Соціальне страхування у забезпеченні суспільного добробуту // Фінанси України. – 2002. - № 8. – С. 130-133.

36. Денисенко О. Пенсійному забезпеченню – сучасні рішення // Урядовий кур'єр. – 2003. - № 235. – С.8.

37. Державна допомога дітям // Урядовий кур'єр. – 2008. - № 72. – С.7.

38. Джингир Ю., Ковриженко Д. Соціальні послуги: хто, кому, як і скільки? // Урядовий кур'єр. – 2008. - №23. – С.8.
39. Допомога при народженні дитини // Урядовий кур'єр. – 2007. - № 55. – С.21.
40. Економічний словник-довідник / За ред. М.А.Сіроштан, Г.М.Григорян, Л.М.Сєдова, І.С.Зайцева, С.В.Лукашев, О.О.Пономаренко. – Х.: РВВ ХДЕУ, 1999. - 148с.
41. Загребний В. Проблеми медичного страхування в Україні // Економіст. - 2003. - № 2. – С.10-11.
42. Зайчик Б.О. Характеристика і напрями реформування пенсійної системи в Україні // Фінансова консультація. - 2002. - №1/2. – С. 95-99.
- 49.ЗарубаО.Д. Страхова справа: Підручник.-К.:Знання, 1998.-321с.
43. Зарудний О. Страхові внески і стаж // Урядовий кур'єр. – 2006. - № 57. – С.5.
- 50.Капитоненко В.В. Финансовая математика и ее приложения: Учеб-но-практическое пособие. - М.: Приор, 1999. - 144 с.
44. Кір'ян Т.О. Страхова пенсійна виплата – чи можна надати їй більше цивілізованого вигляду? // Україна: аспекти праці. – 2002. - № 3. – С. 29-33.
45. Коваль Л. Соціальні послуги – за вищими стандартами // Урядовий кур'єр. – 2006. - № 223. – С.4.
46. Кокіна В. Перерахунок пенсій держслужбовцям // Урядовий кур'єр. – 2007. - № 109. – С. 6.
47. Курсаков А.С. Соціальний захист населення як важливий фактор соціальної практики в Україні // Грані. – 2000. - № 6. – С.119-125.
48. Лесенко Г. Додержання мінімальних норм соціального забезпечення потерпілих у разі нещасного випадку на виробництві // Охорона праці. – 2002. - № 3. – С. 39-42.
49. Львовчкін С.К. Соціальний захист населення у контексті фінансової політики // Науковий вісник [ДПА України]. – 2000. – № 2. – С. 87-90.
- 51.Мальїхин В.И. Финансовая математика: Учебное пособие. - М.: ЮНИТИ-ДАНА, 1999. - 247 с.

50. Маркіна Т. На розмір впливатиме страховий стаж // Урядовий кур'єр. – 2004. - № 32. – С. 7.
51. Мачуга Н. Проблеми медичного страхування на Україні // Банківська справа. – 2000. – № 5. – С. 23-25.
52. Момотюк Л. Роль недержавних пенсійних фондів у системі пенсійного забезпечення // Фінанси України. - 2006. - № 5. - С. 71-77.
53. Надточій Б. Соціальне страхування в контексті історії // Соціальний захист. – 2003. - № 2,3. - С. 20-24; С. 29-33.
54. Надточій Б. Три удари по пенсійній реформі - що робити далі? // Україна: аспекти праці. - 2005. - № 6. - С. 8-13.
55. Новиков А. Постановка вопроса о финансовых аспектах российской пенсионной реформы // Финансы и кредит. - 2005. - № 34. - С. 68-71.
56. Новикова І. Вплив економічних чинників на ефективність корпоративних пенсійних програм // Актуальні проблеми економіки. - 2006. - № 1. - С. 48-54.
57. Оподаткування в Україні: Навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів / Н.М.Дєєва, Н.І.Редіна, Т.О.Дулік, Т.Ю.Александрюк та ін.; За ред. Н.І.Редіної. – Дніпропетровськ: ДДФА, 2009. - 550с.
52. Основи актуарних розрахунків: Навчально-методичний посібник. -К.: Алерта, 2004. - 328 с.
53. Основи социальной работы: Учебник. - М.: Инфра-М, 1997. - 368 с.
58. Розвиток систем соціального захисту в умовах глобалізації економіки: Автореф. дис... д-ра екон. наук: 08.05.01 / С.В. Сіденко; НАН України, Ін-т світ, економіки і міжнар. відносин. - К., 1999. - 30 с.
59. Сандлер Д. Проблеми і перспективи становлення сучасної системи пенсійного забезпечення в Російській Федерації та Україні // Україна: аспекти праці. - 2005. - № 7. - С. 10-14.
60. Стожок Л. Напрямок удосконалення системи державного пенсійного страхування в Україні // Україна: аспекти праці. - 2006. - № 1. - С.13-19.
54. Страхові послуги: Навчально-методичний посібник. - К.: КНЕУ, 2000.- 124 с.

55. Страхування: Навчально-методичний посібник для самостійного вивчення дисципліни. - К.: КНЕУ, 2000. - 120 с.
61. Ткаченко Л. Пенсійна реформа в Україні: крок уперед, два кроки назад // Україна: аспекти праці. - 2005. - № 8. - С. 13-19.
62. Фінанси: Навч.-метод. посіб. для самост. вивч. дисципліни / О.Р. Романенко, С.Я. Огородник, М.С. Зязюн, А.А. Славкова. - К.: КНЕУ, 2006.-387 с.
56. Шахов В.В. Страхование: Учебник для вузов. - М.: ЮНИТИ, 2001. - 311 с.
63. Шевчук П.І. Соціальна політика.- Львів: Світ, 2003. – 400с.
64. Шпитяк І. Соцпослуги в контексті євроінтеграції // Урядовий кур'єр 9 вересня 2006 року. – № 168. – С. 7.
65. Юрій С.І., Шаварина М.П., Шаманська Н.В. Соціальне страхування: Підручник. – К.: Кондор. – 2004. – 464 с.
- 57.Юрій СІ, Шаварина М.П., Шаманська Н.В. Соціальне страхування: Підручник. - К.: Кондор, 2006. - 464 с.
66. Ягодка А. Соціальна інфраструктура і політика. Навчальний посібник. – К.: КНЕУ, 2000. – 212 с.
67. Якимець В. Соціальний захист населення – практика і проблеми. // Праця і заробітна плата. – 2000. - № 28.
68. Якимів А. Формування системи недержавного пенсійного забезпечення в Україні // Регіональна економіка. – 2001. - № 4. – С. 199-207.
69. Яценко А. Пенсійна система України на порозі кардинальних змін. // Економіка. Фінанси. Право: - 2000. - № 2.